

Annika Luokkanen & Eeva-Stiina Kemppainen

**LASTEN ELÄMÄSSÄ TAPAHTUVAN LÄHEISVÄKIVALLAN
TUNNISTAMISEN JA SIIHEN PUUTTUMISEN MENETELMIÄ
PÄIVÄKODISSA**

**LASTEN ELÄMÄSSÄ TAPAHTUVAN LÄHEISVÄKIVALLAN
TUNNISTAMISEN JA SIIHEN PUUTTUMISEN MENETELMIÄ
PÄIVÄKODISSA**

Annika Luokkanen & Eeva-Stiina
Kemppainen
Opinnäytetyö
Syksy 2014
Sosiaalian koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun Ammattikorkeakoulu Oy

Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät: Luokkanen, Annika & Kemppainen, Eeva-Stiina

Opinnäytetyön nimi: Lasten elämässä tapahtuvan läheisväkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen menetelmiä päiväkodissa

Työn ohjaajat: Kiviniemi, Liisa & Rautio, Päivi

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2014

Sivumäärä: 60 + 1 liitesivu

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla päiväkodin työntekijöiden käyttämiä menetelmiä tunnistaa ja puuttua lasten elämässä tapahtuvaan läheisväkivaltaan. Tavoitteena on tuottaa ajankohtaista tietoa varhaiskasvatukseen olemassa olevista läheisväkivallan tunnistamisen ja puuttumisen keinoista. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin kahdella ryhmähaastattelulla. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Tulosten mukaan päiväkodin henkilöstö tunnistaa läheisväkivaltaa lapsen käyttäytymisen, vanhemman käyttäytymisen tai ulkopuolisen kertoman perusteella. Läheisväkivaltaan puuttumisen menetelmiä olivat tiimityö, johtajan kanssa keskusteleminen, moniammatillinen yhteistyö, asian puheeksiottaminen vanhemman kanssa sekä lastensuojeluilmoituksen tekeminen. Lapsen kokeman läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen vaikuttavia tekijöitä ilmeni tuloksista. Näitä ovat tiimityöskentely ja työntekijöiden keskinäinen avoimuus, kasvatuskumppanuuden toteutuminen, vastuuajkuismalli, tiedonkulun sujuvuus, työkokemus, koulutuksesta saatu tieto, resurssien vähyys ja jatkuva kiire. Tuloksista on havaittavissa, että päiväkotien henkilökunnalla on erilaisia kokemuksia siitä, kuinka läheisväkivaltatapauksiin puututaan, ja kuinka kuormittava ilmiö lasten elämässä tapahtuva läheisväkivalta on päiväkotiarkea ja työntekijöiden jaksamista ajatellen.

Johtopäätöksenä on, että lasten elämässä tapahtuva läheisväkivalta vaikuttaa merkittävästi päiväkotiarkeen, ja sitä kautta myös lasten, heidän perheidensä ja myös päiväkodin työntekijöiden hyvinvointiin. Läheisväkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen menetelmiä tulisi kehittää, ja työntekijöille tulisi tarjota lisäkoulutusta ja tietoa läheisväkivallan vaikutuksista, sen tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta.

Asiasanat: Läheisväkivalta, varhainen puuttuminen, päivähoito

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Degree Programme of Social Services

Authors: Luokkanen, Annika & Kemppainen, Eeva-Stiina

Title of thesis: Methods of Recognising and Interfering with Domestic Violence Happening in Children's Lives in Early Childhood Education

Supervisors: Kiviniemi, Liisa & Rautio, Päivi

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2014

Number of pages:60 + 1

The aim of this thesis was to describe the experiences of kindergartens personnel concerning the ways to recognise and interfere with domestic violence happening in children's lives. Our aim was to produce up-to-date information for early childhood education about existing methods to recognise and interfere with domestic violence happening in children's lives and also to bring out this subject to general discussion.

Our thesis was a qualitative study. Five members of personnel from two different kindergartens in Northern Finland were interviewed in two groups. The data collected from the interviews were analysed using data-based content analysis.

The results of our study showed that kindergartens personnel recognised domestic violence happening in children's lives from child's behaviour, parent's behaviour or when told about it by a neutral person. The results of our study also showed the methods of interfering with domestic violence in children's lives. These methods were teamwork, discussion with the director of kindergarten, multiprofessional work, bringing the subject up to discussion and making the child welfare notification. The results of our study showed, that kindergartens personnel have different kinds of experiences concerning the ways of interfering with domestic violence happening in children's lives. They also have different kinds of experiences about how straining the phenomena of domestic violence can be when it comes to their own welfare at work.

According to our results it seems, that domestic violence happening in children's lives has a significant impact on everyday routine in kindergarten, children's and their families' welfare and also personnel's welfare at work. Methods of recognising and interfering with domestic violence in children's lives should be improved. Also personnel of the early childhood education should be offered more information and education concerning the effects of domestic violence on children and recognising and interfering with it.

Keywords: Domestic violence, early intervention, early childhood education

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	3
ABSTRACT	4
1 JOHDANTO	7
2 LAPSEN KOKEMA LÄHEISVÄKIVALTA	9
2.1 Lapsen näkemä väkivalta	9
2.2 Lapsen kohdistuva läheisväkivalta.....	10
3 KASVATUSKUMPPANUUS TUKENA LAPSEN KOKEMAN LÄHEISVÄKIVALLAN TUNNISTAMISESSA JA SIIHEN PUUTTUMISESSA	13
4 LAPSEN ELÄMÄSSÄ TAPAHTUVAN LÄHEISVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN PÄIVÄKODISSA.....	15
4.1 Läheisväkivalta lapsen mielenterveyden uhkatekijänä	15
4.2 Läheisväkivaltaa kokeneen lapsen oireet	16
4.3 Huolen herääminen	18
4.4 Varhainen puuttuminen	20
5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	23
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	25
6.1 Laadullinen tutkimus.....	25
6.2 Kohderyhmä ja aineiston keruu	26
6.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	27
6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	30
7 TULOKSET	33
7.1 Lapsen elämässä tapahtuvan läheisväkivallan tunnistaminen.....	33
7.2 Lapsen elämässä tapahtuvaan läheisväkivaltaan puuttumisen menetelmät	36
7.3 Lapsen kokeman läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen vaikuttavia tekijöitä päiväkodissa.....	38
7.4 Läheisväkivallan vaikutukset työntekoon	40
7.5 Kehittämisideoita.....	42
8 TULOSTEN TARKASTELU.....	44
9 POHDINTA	48
9.1 Tutkimuksen etenemisen pohdinta	48

9.2 Tulosten pohdinta	52
LÄHTEET	56
LIITTEET.....	60

1 JOHDANTO

Läheisväkivalta on perheenjäsenten tai lähisuhteessa elävien välistä tarkoituksen mukaista voiman ja vallan käyttöä. Se sisältää uhkaa tai tekoja, jotka voivat johtaa vammoihin, psyykkisiin ongelmiin, kehityshäiriöihin tai taloudellisen, vapauden tai ihmisarvon riistoon ja jopa kuolemaan. Läheisväkivallan kohteena voi olla esimerkiksi puoliso, kumppani, lapsi tai ikääntynyt vanhempi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 17.) Läheisväkivaltaa ilmenee useimmiten perheen sisällä, mutta sitä voi esiintyä myös muissa yhteisöissä. Läheisväkivallan käsitettä on alettu käyttää enemmän sukupuolittaisen ja valtasuhteita painottavan tulkinnan myötä. (Nyqvist 2006, 142.) Tässä tutkimuksessa käytetään läheisväkivallan käsitettä, sillä se kuvaa hyvin kaikkea sitä väkivaltaa, mitä ihmisten lähisuhteissa tapahtuu.

Läheisväkivalta on ollut esillä mediassa aikaisempaa enemmän viimeaikaisten perhesurmien vuoksi. Lisäksi nuorten pahoinvointi ja lisääntyvät mielenterveysongelmat ovat esillä jatkuvasti yleisessä keskustelussa. Lapsen kokema läheisväkivalta vaikuttaa häneen monin tavoin riippuen lapsen iästä, sukupuolesta, väkivallan kestosta, laadusta ja vakavuudesta sekä suojaavista ja muista riskitekijöistä. Väkivallan aiheuttamat henkiset vammat saattavat tulla näkyviin vasta myöhemmin, esimerkiksi itsetuhoisena käytöksen, mielenterveyshäiriöinä sekä vuorovaikutus- ja ihmissuhdeongelmina. Läheisväkivalta on usein sukupolvelta toiselle siirtyvää, jolloin se lisääntyy kaiken aikaa. Läheisväkivallalla on myös yhteiskunnallisia vaikutuksia. Lasten psyykkiset ja fyysiset vammat voivat olla niin vaikeita, että niiden hoitaminen kestää kauan ja maksaa yhteiskunnalle paljon. (Soisalo 2012,172.) Läheisväkivaltaa voidaan kuvata kansanterveysongelmaksi, joka koskettaa kaikkia riippumatta yhteiskuntaluokasta, kulttuurista, ikäluokasta tai sukupuolesta. Läheisväkivallan kohteina ovat vanhempia, kumppaneita, lapsia, sukulaisia tai muita lähipiiriin kuuluvia henkilöitä. Koko lähipiiri altistuu läheisväkivallan vaikutuksille. (Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos 2014, hakupäivä 17.1.2014.) Ennaltaehkäisevä väkivaltatyö ja varhainen puuttuminen säästävät yhteiskunnan varoja sekä vähentävät yksilöiden inhimillistä kärsimystä. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2014b, hakupäivä 17.1.2014).

Lastensuojelulaki pyrkii turvaamaan lapsen tasapainoinen kehitystä ja hyvinvointia sekä suojaamaan lasta vahingollisilta olosuhteilta ja väärinkäytöksiltä. (Lastensuojelulaki 417/2007 1:1 §) Lasta ei saa kurittaa ruumiillisesti, alistaa tai kohdella loukkaavasti ja kasvatuksessa on varmistettava, että lapsi saa riittävästi turvaa, hellyyttä ja ymmärrystä. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983 1:1.3§). Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten tehtävänä on tukea ja tarjota apua perheille tarvittaessa. (Lastensuojelulaki 417/2007 1:2.2 §). Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä lasten päivähoidon henkilöstöllä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos he ovat työssään saaneet tietää lapsesta, jonka kehitystä vaarantavat olosuhteet, hoidon ja huolenpidon tarve tai lapsen oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelutarpeen selvittämistä. (Lastensuojelulaki 417/ 2007 5:21.1§).

Opinnäytetyömme tavoitteena on edistää lasten, nuorten ja heidän perheidensä hyvinvointia sekä mielenterveysongelmiin johtavien riskitekijöiden mahdollisimman varhaisesta tunnistamista sekä niihin puuttumista. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla päiväkodin työntekijöiden käyttämiä menetelmiä tunnistaa ja puuttua lasten elämässä tapahtuvaan läheisväkivaltaan. Tutkimuksella selvitetään myös työntekijöiden kehitystarpeita ja –ideoita liittyen lapsen elämässä tapahtuvaan läheisväkivallan varhaiseen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Opinnäytetyömme on osaltaan lisäämässä tietoa läheisväkivallan ilmiöstä, sen tunnistamisesta sekä varhaisesta puuttumisesta.

Tutkimuksessa aihetta lähestytään kahden pohjoissuomalaisen päiväkodin työntekijöiden kokemusten pohjalta. Aihe saatiin Kouluhyvinvointihankkeelta. Valitsimme tämän aiheen siksi, että se on opintojamme ajatellen kiinnostava ja ajankohtainen. Tulemme molemmat työskentelemään varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun piirissä tulevaisuudessa, joten oppimistavoitteenamme on kehittää valmiuksiamme soveltaa koulussa ja työharjoittelussa oppimaamme tietotaitoa käytännön asiantuntijatehtävässä.

2 LAPSEN KOKEMA LÄHEISVÄKIVALTA

Läheisväkivalta on sukulaisuus-, seurustelu-, ystävyys- ja tuttavuussuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa. (Naisten Linja Suomessa Ry 2012, hakupäivä 17.1.2014). Läheisväkivalta ilmenee eri tavoin ihmissuhteissa. Siihen vaikuttavat osallisten elämäntilanteet, iät ja ajattelutavat. Läheisväkivallan ilmenemismuotoja ovat muun muassa parisuhde-, seurustelu- ja kunniaväkivalta, lapsen kaltoinkohtelu sekä ikääntyneisiin ja vammaisiin ihmisiin kohdistuva väkivalta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014b, hakupäivä 17.1.2014.) Tässä tutkimuksessa lapsen kokema läheisväkivalta sisältää lapsen näkemän ja häneen kohdistuvan väkivallan.

2.1 Lapsen näkemä väkivalta

Parisuhdeväkivalta on yksilön seurustelukumppaniinsa, avo- tai aviopuolisoonsa kohdistamaa väkivaltaa. Väkivalta voi olla monimuotoista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014c, hakupäivä 17.1.2014). Väkivalta parisuhteessa on usein vallankäyttöä, jonka avulla sitä käyttävä osapuoli pyrkii hallitsemaan ja kontrolloimaan puolisoaan. Parisuhdeväkivalta voi olla vaikea tunnistaa, sillä se on usein hienovaraista, ainakin aluksi. Se voi olla fyysistä käsiksi käymistä, mutta myös muista ihmisistä eristämistä, taloudellista kontrollia, nimittelyä ja mitätöintiä. (Naisten Linja Suomessa Ry 2012, hakupäivä 17.1.2014.) Seksuaalinen väkivalta on myös yleinen parisuhdeväkivallan muoto. Parisuhdeväkivalta voi muuttua vainoamiseksi eron jälkeen. Sille on ominaista prosessinomaisuus ja raaistuminen. Suhteessa voi olla rauhallisia kausia, mutta ristiriitatilanteet saavat helposti aikaan väkivaltaista käytöstä ja uhkailua jälleen. Tunne- ja vastuudokset vaikeuttavat usein väkivaltaisesta suhteesta lähtemistä. Uhri voi kokea olevansa vastuussa väkivaltaisen kumppaninsa hyvinvoinnista tai pyrkiä pysymään suhteessa lasten vuoksi. Väkivallan sivustaseuraamisella ja väkivaltaisella ilmapiirillä voi olla kuitenkin erittäin kielteisiä vaikutuksia lapsiin ja heidän kehitykseensä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014c, hakupäivä 17.1.2014.)

Kunniaväkivalta viittaa henkilön psyykkiseen tai fyysiseen painostukseen tai väkivaltaan, jossa kyseistä yksilöä epäillään yhteisöllisyyden siveysperiaatteiden loukkaamis-

ta. Patriarkaalisen arvomaailman näkökulmasta epäilty teko aiheuttaa julkista häpeää. Kunniaväkivallalla tarkoitetaan perheen tai suvun piirissä tapahtuvaa väkivaltaa, jolla puolustetaan kunnianormeja. Useimmiten kohteena on tyttö tai nainen, mutta joskus myös pojat ja miehet. (Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri 2014, hakupäivä 17.1.2014.) Kunniaväkivallan erityispiirteenä on, että väkivallankeskiössä on seksuaalimoraaliin liittyvä maine ja siihen pohjautuva yhteinen kunnia. Väkivallan tekijöitä voi olla useita, ja he, sekä uhrin muu lähipiiri jakavat usein käsityksen, että väkivalta, ja sillä uhkaaminen on oikeutettua. Kunniaväkivalta sisältää usein piirteitä parisuhdeväkivallasta ja lapsen kaltoinkohtelusta, joten se voi olla sekä lapsen näkemää ja lapsen kokemaa väkivaltaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014a, hakupäivä 17.1.2014.)

2.2 Lapsen kohdistuva läheisväkivalta

Fyysinen väkivalta on kipua aiheuttavaa. Se voi esimerkiksi sisältää lyömistä, potkimista, ravistelemista, tupakalla polttamista tai kuristamista. Fyysisen väkivallan vammat ovat yleensä näkyviä ja ne voivat olla tilapäisiä tai pysyviä. (Soisalo 2012, 170-171.) Tyypillisiä fyysisen väkivallan vammoja ovat esimerkiksi mustelmat, luunmurtumat, palovammat ja pään alueen vammat. Pahimmillaan seurauksena voi olla lapsen kuolema. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013, hakupäivä 9.11.2013.) Fyysisen väkivallan piiriin kuuluu myös kemiallinen väkivalta. Aktiivinen kemiallinen väkivalta tarkoittaa, että lapselle annetaan lääkkeitä tai päihhteitä tämän rauhoittamiseksi tai nukuttamiseksi. Passiivisella kemiallisella väkivallalla tarkoitetaan lapselle tarpeellisten lääkkeiden antamatta jättämistä, tai lapsen tarvitseman ruokavalion toteuttamatta jättämistä. (Soisalo 2012, 170-171.)

Fyysistä väkivaltaa on myös kuritusväkivalta. Kuritusväkivalta on vanhemman lapseensa kohdistamaa väkivaltaa, jolla vanhempi pyrkii rankaisemaan lasta tai ohjaamaan tämän käytöstä. Kuritusväkivalta voi olla esimerkiksi tukistamista, läimäyttämistä ja yleistä kovakouraista kohtelamista. (Soisalo 2012, 175.) Se voi johtua vanhemman väsymyksestä, mielenterveys- tai päihdeongelmasta tai se voi olla harkittu kasvatuksen muoto. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013, hakupäivä 9.11.2013). Vaikka kuritusväkivalta kiellettiin vuonna 1984 voimaan tullessa Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta), on se edelleen läheisväkivallan muoto, johon suhtaudutaan vieläkin myönteisemmin kuin esimerkiksi parisuhdevä-

kivaltaan. Perheen taloudellisella tilanteella vaikuttaa olevan yhteys kuritusväkivallan esiintymiseen. (Soisalo 2012, 175.)

Henkinen väkivalta on toimintaa, joka uhkaa lapsen henkistä kehitystä ja hyvinvointia. Se voi olla esimerkiksi uhkailua, pelottelua tai nöyryyttämistä. Se voi olla myös esimerkiksi huomiotta jättämistä, jolloin sitä kutsutaan passiiviseksi psyykkiseksi pahoinpitelyksi. Psyykkistä pahoinpitelyä sisältyy aina fyysiseen pahoinpitelyyn. Jos väkivalta on pelkästään henkistä, sen havaitseminen on erittäin vaikeaa. Henkisen väkivallan käsitteeseen kuuluu myös epäsuora väkivallan kokeminen. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi joutuu esimerkiksi seuraamaan vierestä kun vanhempaa pahoinpidellään. Epäsuora väkivalta vaikuttaa lapsen henkiseen ja fyysiseen kehitykseen yhtä vakavasti kuin suora väkivalta. Vanhempan kohdistuvaan väkivaltaan liittyy lapsella pelko vanhemman kuolemasta ja menettamisestä. Sen vuoksi väkivallan sivustaseuraaminen voi olla lapsesta jopa pelottavampaa kuin lapseen itseensä kohdistuva väkivalta. (Soisalo 2012, 170-172.)

Lapsen kaltoinkohtelulla tarkoitetaan vanhempien tai huoltajan tekemää alle 18-vuotiaan lapsen fyysistä tai henkistä väkivaltaa tai pahoinpitelyä, hoidon laiminlyöntiä tai seksuaalista hyväksikäyttöä. (Paavilainen 2007, 416). Lapsen kaltoinkohtelua on kaikki vanhempien tai muiden aikuisten tekemät teot ja tekemättä jättämiset, jotka vahingoittavat lasta. Se voi olla lapseen itseensä kohdistuvaa tai hän voi altistua muiden väliselle väkivallalle. Läheisväkivallan muodot esiintyvät usein yhtä aikaa. Jos perheessä esiintyy esimerkiksi parisuhdeväkivaltaa, on lapsilla suurempi riski joutua kaltoinkohdeksi. Myös lapsen pitkäaikainen sairaus tai vamma lisää riskiä joutua kaltoinkohtelun kohteeksi. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2013, hakupäivä 9.11.2013.)

Lapsen kohdistuva seksuaalinen väkivalta on pakottamista tai väkivaltaa ja sillä uhkaamista. Kun aikuinen altistaa lapsen sellaiselle seksuaaliselle toiminnalle, joka ei ole lapsen iälle ja kehitystasolle sopivaa, on kyseessä seksuaalinen hyväksikäyttö. (Soisalo 2012, 170.) Lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön voi kuulua esimerkiksi lapsen sukupuolielinten koskettelua, houkuttelemista seksuaaliseen tekoon tai lapsen pakottamista katsomaan aikuisten välistä seksuaalista toimintaa. Lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön kuuluu myös lapsen altistaminen internetin materiaalille, jossa on ikään kuuluma-

tonta seksuaalista toimintaa tai kuvamateriaalia. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2013, hakupäivä 12.11.2013.)

Lapsen hoidon laiminlyöminen tai puutteellinen hoito on lapseen kohdistuvan väkivallan muoto, jossa lapsen emotionaalisista tai fyysisistä tarpeista ei huolehdita riittävästi. Jos lapsi ei saa tarvitsemaansa hoitoa, apua ja hellyyttä, terve ja tasapainoinen kehitys on vaarassa. (Soisalo 2012, 171.) Avun ja hoidon laiminlyöntiä voi olla esimerkiksi puutteellista lapsen hygieniasta huolehtimista, emotionaalisten tarpeiden huomiotta jättämistä, koulutuksen eväämistä, ravinnon vähäisyyttä tai tarvittavan terveydenhoidon tarjoamatta jättämistä lapselle. Tämäntyyppistä läheisväkivaltaa voi olla myös se, että vanhempi ei piittaa lastensa turvallisuudesta ja heidän suojelemisestaan. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2013, hakupäivä 9.11.2013.)

3 KASVATUSKUMPPANUUS TUKENA LAPSEN KOKEMAN LÄHEISVÄKIVALLAN TUNNISTAMISESSA JA SIIHEN PUUTUMISESSA

Päivähoito on yksi lapsen elämän keskeinen ympäristö, ja päiväkodin henkilökunta on omalla toiminnallaan mukana määrittämässä, tunnistamassa ja hoitamassa läheisväkivaltakokemuksia perheen yksityisyydestä asiantuntijatyön kohteeksi. (Paavilainen & Pösö 2003b, 38). Varhaiskasvatusta ohjaavia keskeisiä periaatteita ovat syrjintäkielto, tasa-arvo, lapsen etu, lapsen oikeus turvalliseen ja tasapainoiseen elämään ja kehitykseen sekä lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. Nämä periaatteet ovat mainittuina myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa. Suomen perusoikeussäännöksistä voidaan johtaa varhaiskasvatuksen periaatteiksi muun muassa lapsen oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin, turvattuun kehitykseen ja kasvuun ja ympäristöön sekä ymmärretyksi tulemiseen. (Heikkilä, Välimäki & Ihalainen 2005, 12.) Laadukkaan varhaiskasvatuksen yksi voimavara on ammattitaitoinen henkilöstö, ja on tärkeää että koko kasvatusyhteisöllä ja yksittäisillä kasvattajilla on vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus. Kasvattajan tulisi toimia yhdessä vanhempien kanssa kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti. (Heikkilä ym. 2005, 11-17.)

Vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa edistetään kasvatuskumppanuuden avulla. Se tarkoittaa vanhempien ja kasvatushenkilökunnan tiivistä yhteistyötä ja tietoista sitoutumista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Vanhemmat ovat oman lapsensa parhaita asiantuntijoita, ja heillä on kasvattamisen päävastuu. Päivähoidon henkilökunnalla on ammatillinen tieto, ja vastuu hyvän yhteistyön ja kasvatuskumppanuuden luomisesta. (Heikkilä ym. 2005, 31-32.) Lasten kasvuympäristöissä toimivien aikuisten vastuulla on luoda edellytykset lapsen oppimiselle, kasvulle ja kehitykselle. Heidän yhteisellä vastuullaan on myös turvallisuuden ja hyvinvoinnin edellytysten luominen. (Määttä & Rantala 2010, 127.) Vanhemmilla tulisi olla myös mahdollisuus osallistua yksikön varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, ja lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja arvioidaan aina yhteistyössä vanhempien kanssa. (Heikkilä ym. 2005, 31-32).

Päivähoitolain mukaan päivähoidon työntekijöiden tulee tukea lasten perheitä kasvatustehtävässään yhdessä vanhempien kanssa (Päivähoitolaki 36/1973 1:2 a.1). Yhteistyö perheen kanssa on toisaalta auttamista, tukemista sekä yhdessä tekemistä, mutta toisaalta myös vaikeissa tilanteissa perheen asioiden puheeksi ottamista. Päivähoidon asiakkaana ovat sekä lapset että heidän vanhempansa, mikä tekee jokapäiväiseen vuorovaikutukseen perustuvasta asiakassuhteesta monitahoisen. Päiväkodin työntekijöiden ja vanhempien välinen kommunikointi on tärkeää, kun tavoitteena on kaikinpuolinen lapsen kehityksen tukeminen. Kun lapsen kielelliset taidot kehittyvät, lapsi kertoo ja kuvailee itse tapahtumia ja kokemuksiaan niin kotona kuin päiväkodissakin. Vanhempien ja työntekijöiden päivittäinen kohtaaminen luo mahdollisuuksia keskustelulle ja erilaisille havainnoille. (Viitasaari 2003, 106.)

Kasvatuskumppanuuden tehtävänä on erityisesti tunnistaa lapsen erityisen tuen, suoje- lun ja avun tarve. (Kekkonen 2014, hakupäivä 16.1.2014). Hyvässä vanhempien ja työntekijöiden välisessä yhteistyösuhteessa työntekijä tuntee perheen ja sen arjen. Perheen ongelmat ja vaikeudet näkyvät päivähoitossa. Hyvässä yhteistyösuhteessa vanhemmat kertovat työntekijöille kotona sattuneista ikävistäkin välikohtauksista tai lasta ahdistavista asioista. Kotona tapahtuvista väkivaltatilanteista jätetään yleensä kertomat- ta, mutta lasten kohtaama välinpitämättömyys, laiminlyönti tai väkivallan salaileminen näkyvät vanhempien käytöksestä. (Viitasaari 2003, 104, 108.)

Läheisväkivalta on yksi vaikeimmista asioista joita vanhempien kanssa voidaan joutua ottamaan puheeksi. Vuorovaikutuksellinen ja luottamuksellinen suhde vanhempien ja työntekijöiden välillä on keskustelun ja puheeksi ottamisen perusta. Yhteistyösuhteen luominen tulee aloittaa heti lapsen aloittaessa päivähoiton, ja sitä tulee ylläpitää sää- nöllisesti. Jos tasapuolinen ja vuorovaikutuksellinen suhde vanhempiin puuttuu, on on- gelmalliset tilanteet vaikea nostaa keskusteluun. (Viitasaari 2003, 112.)

4 LAPSEN ELÄMÄSSÄ TAPAHTUVAN LÄHEISVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN PÄIVÄKODISSA

Lapsi ja hänen perheensä hakeutuvat hoitoon hyvin harvoin sen vuoksi, että perheessä tapahtuu läheisväkivaltaa ja vanhempi haluaa siihen apua. Huoli lapsen terveydestä ja epäily läheisväkivallasta herää usein ensimmäisenä päiväkodissa, koska lapsen voimien muutokset näkyvät lapsen toimintakyvyssä sekä kaverisuhteissa. Tämän vuoksi päiväkodin henkilökunnalla on tärkeää olla tietoa väkivallan vaikutuksista lapsen käytökseen ja oireiluun. (Kauppi 2012, 125.)

4.1 Läheisväkivalta lapsen mielenterveyden uhkatekijänä

Läheisväkivallalla on lapsen monenlaisia vaikutuksia. Seurausten vakavuus riippuu lapsen elämän suojaavista tekijöistä ja riskitekijöistä, väkivallan vakavuudesta, kestosta, ja laadusta, sekä lapsen sukupuolesta ja iästä. Ruumiilliset vammat, kuten mustelmat ja ruhjeet näkyvät heti ulospäin. Läheisväkivallan kokemisen aiheuttamat henkiset vammat voivat tulla esille vasta paljon tapahtumien jälkeen, mahdollisesti vasta aikuisuudessa, esimerkiksi mielenterveysongelmina ja itsetuhoisena käyttäytymisenä. Heillä voi ilmetä pitkäaikaisvaikutuksina depressiota, tunne- tai itsesäätelyn puutteita sekä viestintä- ja ihmissuhdeongelmia. Usein läheisväkivaltaa lapsena kokeneella on huono itsetunto. Väkivallan kohteeksi joutuneilla voi olla taipumusta riskikäyttäytymiseen aikuisiällä, ja he voivat itse herkemmin päätyä ihmissuhteeseen, jossa joutuvat uudelleen pahoinpidellyksi. (Soisalo 2012, 172.)

On erityisen vahingollista tulla sellaisen henkilön satuttamaksi, josta on kaikkein riippuvaisin. Väkivallan kohteena ollut lapsi menettää perusluottamuksen aikuisiin, ja voi kärsiä huonosta itsetunnosta. Lapsi ei opi tärkeitä ongelmanratkaisutaitoja, kuten keskustelua ja sovittelua vaikeissa tilanteissa. Hän toimii tunteidensa ohjaamana hyökkäämällä tai vetäytyen tilanteesta pois. Tämän vuoksi lapsi joutuu toistuvasti hankaliin tilanteisiin muiden ihmisten kanssa. (Kauppi 2012, 127.) Väkivaltaa perheessä kokenut lapsi oppii vääränlaisen käyttäytymismallin, jota hän käyttää tulevassa elämässään. Hä-

nelle muodostuu vääränlainen kuva oikeasta ja väärästä, ja lapsesta voi tulla vihainen, pelokas tai ulkoapäin ohjautuva. (Soisalo 2012, 172.)

Läheisväkivallalle altistuminen voi aiheuttaa lapselle toistuvia traumakokemuksia ja niihin liittyviä oireita. Toisin kuin yksittäiset traumakokemukset, joita ovat esimerkiksi onnettomuudet tai yksittäinen seksuaalinen hyväksikäyttö, läheisväkivalta on useimmiten pitkään jatkuva ja toistuva traumaattinen kokemus, jonka vuoksi se on erityisen vahingollinen. (Oranen 2012, 223.) Traumaattiset kokemukset vaikuttavat lapsen psyykkiseen hyvinvointiin ja persoonallisuuden kehitykseen. Traumalle on tyypillistä, että se tallentuu mieleen kaikkine tunnelatauksineen sellaisenaan kuin se oli syntyhetkellä. Psyykkinen trauma aktivoituu, kun jokin pieni vihje liittyy sen nykyhetkeen. Tällöin aktivoituu sekä kokemus että kaikki siihen liittyvät tunteet. Lapsi voi tuntea voimakasta ahdistusta käsittämättä edes mihin se liittyy. (Saari 2003, 317.)

4.2 Läheisväkivaltaa kokeneen lapsen oireet

Traumakokemusten oireita lapsella ovat takaumat, painajaisunet, jatkuvasti koholla oleva vireystila, joka näkyy keskittymisvaikeuksina, yliaktiivisuutena, ärtyisyytenä, rai-vokohtauksina sekä uni- ja valverytmin häiriytymisenä. Lapsi saattaa pyrkiä välttämään traumatilanteista muistuttavia ajatuksia ja tunteita, jolloin hän ei halua puhua niistä mitään. Tämän vuoksi hänen tunnereaktionsa voivat olla kovin niukkoja. Joskus lapset leikkivät toistuvasti traumaattiseen kokemukseen liittyviä leikkejä. Traumasta kärsivä lapsi voi osoittaa voimakasta pelkoa ja hän tarvitsee tavallista enemmän fyysistä läheisyyttä. Lapsi voi olla uupunut ja oireilla psykosomaattisesti esimerkiksi päänsäryillä, vatsakivuilla, pahoinvoinnilla. (Oranen 2012, 224; Poijula 2007, 56-58.)

Fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneella lapsella pahoinpitelyn merkkejä voivat olla erilaiset vammat kuten mustelmat, ruhjeet, palovammat, puremat ja murtumat. Lapsella voi olla pitkähihaisia vaatteita kuumallakin säällä, joilla hän pyrkii peittämään vammojaan. Läheisväkivaltaa kokenut lapsi saattaa olla varautunut, eikä hän välttämättä pysty luottamaan aikuisiin. Hänellä voi ilmetä pelokkuutta toisten lasten huutaessa tai itkiessä tai vanhempiaan ja kotiinlähtöä kohtaan. Päiväkodissa lapsi voi ottaa passiivisen tai liian mukautuvan roolin. (Soisalo 2012, 206-207.) Myös lapsen leikit kertovat paljon. Lä-

heisväkivaltaa psyykkisesti oireilevan lapsen leikit voivat olla kaoottisia tai tuhoavia, tai lapsi ei kykene leikkimään. (Kauppi 2012, 127.)

Seksuaalisesta hyväksikäytöstä kärsivä lapsi voi käyttäytyä seksuaalisesti, tai tietää sellaisia asioita joita samanikäiset eivät yleensä tiedä. Hänellä voi olla päänsärkyä, mahakipuja ja nukkumisvaikeuksia, ja käyttäytyminen voi olla sopeutumaton (esimerkiksi usein tapahtuvaa imemistä, keinuttelua tai puremista voi ilmetä). (Soisalo 2012, 206-207.) Joskus seksuaalisen hyväksikäytön alkaessa äkisti, nähdään lapsen käyttäytymisessä selvä muutos. Oireina voi olla esimerkiksi voimakas pelko tiettyjä paikkoja tai henkilöitä kohtaan, selittämätön pelko pesuja, nukkumista tai läheisyyttä kohtaan, kovin pelottavia ja tummia piirustuksia, äkillinen kiinnostus sukupuolielimiin, seksuaalisiin tekoihin ja puheisiin tai yrityksiä saada muut lapset seksuaalisiin tekoihin. Näihin oireisiin liittyy ahdistunutta tai pakonomaista käytöstä. (Cacciatore 2007, 348.)

Mahdollisia emotionaalisen väkivallan merkkejä ovat lapsen vetäytyvä, passiivinen tai pelokas käytös sekä huono itsetunto. Emotionaalisen väkivaltaa kokenut lapsi voi olla myös ahdistunut sekä aggressiivinen tai vaativa. Lapsen puheen kehitys voi viivästyä ja hän voi taantua nuoremman lapsen tasolle. (Soisalo 2012, 208.)

Jos lasta on laiminlyöty, hän voi olla usein nälkäinen ja hän ei välttämättä saa tarpeeksi ravintoa. Hygieniasta on voitu huolehtia huonosti. Lapsella voi myös olla vuodenaikaan sopimattomat vaatteet. Niin laiminlyönnin, kuin muuntyyppisenkin väkivallan tai kaltoinkohtelun kohteeksi joutunut lapsi ei välttämättä tule hyvin toimeen ikäistensä lasten kanssa, ja hänellä voi olla vaikeuksia myös suhteissaan aikuisiin. (Soisalo 2012, 207-208.)

Näistä merkeistä huolimatta henkilö ei välttämättä ole läheisväkivallan uhri, ne voivat kuitenkin herättää epäilyksen läheisväkivallasta. Myös lapsen kohdalla läheisväkivallasta kertovia merkkejä tulisi tarkastella yhdessä sen tiedon perusteella, jota lapsesta on saatavilla. (Soisalo 2012, 208.)

4.3 Huolen herääminen

Lapsiin kohdistuvan väkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen edellytys on, että asiaa aletaan epäillä. Usein väkivallan kohteena oleva lapsi tai aikuinen ei itse hae apua. Lapset eivät aina edes ymmärrä, ettei heidän perheessään tapahtuva väkivalta kuulu normaaliin lapsuuteen ja perhe-elämään. Näin ollen he eivät itse hae ratkaisua tilanteelle. Vaikka lapsi olisikin tietoinen tilanteen vääristyneisyydestä, ei hänellä välttämättä ole keinoja ratkaista omaa tilannettaan tai aloittaa sen selvittelyä ulkopuolisten kanssa. Väkivallan ilmituloa vaikeuttaa usein myös asiaan liittyvä salailu ja häpeä. (Paavilainen & Pösö 2003a, 75.)

Päiväkodin työntekijöiden mukaan kodin erilaiset ikävät tapahtumat ovat havaittavissa tai tulkittavissa tietyin varauksin lapsen käyttäytymisestä päiväkodissa. Kasvattajan on usein kuitenkin vaikea erottaa lapsen kertomuksesta, mikä on totta ja mikä mielikuvitusta. Aikuiset on periaatteessa valmiita kuuntelemaan lasta, mutta epäilemme, voimmeko luottaa lapsen puheisiin ja ottaa niitä vakavasti. (Viitasaari 2003, 110.) Toisaalta lapsen kuvitteellisilla tilanteillakin voi olla yhteys todellisiin väkivaltakokemuksiin. Leikit ja mielikuvat voivat olla lapsen tapa puhua asiasta. (Humppi & Ellonen 2010, 70.)

Jännittynyt perhe-elämä ilmenee lasten puheissa, leikeissä ja yleensä lasten tavoissa reagoida häntä päiväkodissa hoitavaan aikuiseen. Lapsen ehdoilla – tutkimuksen mukaan pienet lapset ovat eniten riippuvaisia lähellä olevan aikuisen kyvystä kuulla ja ymmärtää heidän tarpeitaan. Tutkimuksessa korostui lapsen kuulemisen ja havainnoinnin merkitys. Havainnoiminen ja kuuleminen edellyttää aikuiselta osaamista ja oikeanlaista asennetta sekä hyvää tahtoa. (Viitasaari 2003, 110.)

Vaikka päiväkodin työntekijät pyrkivät ratkaisemaan läheisväkivallan tunnistamiseen liittyviä haasteita kyseisen työyhteisön voimin, tutkimuksen mukaan liittyy niihin kuitenkin usein jonkinasteista viranomaisten välistä yhteistyötä. Erityisesti työntekijät korostavat muiden asiantuntijuuden hyödyntämistä omien tulkintojen varmistamiseen ja huolen jakamiseen. (Humppi & Ellonen 2010, 205.)

Huolen vyöhykkeistö on työntekijöiden varhaisen avoimen yhteistyön väline, jonka tavoitteena on jäsentää työsuhteita ja kehittää avointa yhteistyötä. Sen tarkoituksena on

myös selkiyttää asiakkaiden ja työntekijöiden keskinäistä yhteistyötä. Huolen vyöhykkeistön avulla työntekijä voi arvioida huolensa senhetkistä astetta suhteessa mahdollisuuksiinsa tukea asiakasta. Hän voi myös selvittää tarvitseeko lisävoimavaroja. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013a, hakupäivä 2.12.2013.)

Huolen vyöhykkeistö sisältää käsitteen oma huoli. Huolet ovat subjektiivisia kokemuksia, jotka liittyvät ennakointiin omista toimintamahdollisuuksista tilanteissa. Työntekijän tulee ottaa mahdollinen huoli puheeksi perheen kanssa kunnioittavasti ja dialogisesti. Hän pyytää apua huolensa vähenemiseksi ja perheen tukemiseksi. Vyöhykkeistön tarkoituksena on auttaa tutkimaan ja selkeyttämään työntekijän omaa huolta, toimintaansa ja tukitarpeita ja tehdä rakentavaa yhteistyötä asianomaisten kanssa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013a, hakupäivä 2.12.2013.)

Huolen vyöhykkeitä on neljä. (*kuvio 1.*) Ei huolta –vyöhykkeellä ihminen kokee, että toisen ihmisen tai yhteisön asiat on hyvin ja hänen suhteensa henkilöön toimii. Pienen huolen vyöhykkeellä ihmisellä käy mielessä pieni huoli tai ihmettely, jopa toistuvasti. Hän luottaa kuitenkin vahvasti omiin auttamismahdollisuuksiinsa. Erityisen yhteistyön tarve on vähäinen ja mahdolliset toivotut tilanteen muutokset ovat tehtävissä oman tahon keinoin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013a, hakupäivä 2.12.2013.)

Tuntuvan huolen vyöhykettä kutsutaan myös harmaaksi vyöhykkeeksi, sillä sitä leimaa epäselvyys. Tällaisessa tilanteessa ihminen kokee kasvavaa huolta ja kaipaa tilanteeseen tukea ja kontrollia, mutta usein pelkää liioittelevansa ja on epävarma ”riittävästä näytöstä”. Harmaalla vyöhykkeellä on epäselvää keitä kokonaisuudessa on mukana ja mikä on kunkin rooli tilanteissa, onko kyseessä sittenkin pieni ongelma vai pitäisikö huolestua vielä enemmän. Ainoa selkeä asia on, että tilanne ei ole enää omassa hallinnassa vaan tarvitaan yhteistoimintaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013a, hakupäivä 2.12.2013.)

Suuren huolen vyöhykkeellä työntekijä kokee, että omat voimat ovat lopussa. Hän ennakoii, että asiakkaalle käy huonosti, ellei tilanteeseen tule heti muutosta. Hän voi arvioida asiakkaan olevan välittömässä vaarassa. Tarvittavat yhteistyötahot halutaan välittömästi mukaan toimintaan. Usein tarvitaan myös kriisityötä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013a, hakupäivä 2.12.2013.)

TAULUKKO 1. Huolen vyöhykkeet (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2013, hakupäivä 28.11.2013)

Ei huolta	Pieni huoli	Tuntuva huoli	Suuri huoli
1.	2.	3.	4
Ei huolta lainkaan.	<i>Huoli tai ihmettely käynyt mielessä.</i>	<i>Huoli on tuntuva.</i>	<i>Huoli on erittäin suuri.</i>
	Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä.	<i>Omat voimavarat ovat ehtymässä.</i>	<i>Omat keinot ovat lopussa.</i>
	Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	<i>Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.</i>	<i>Tilanteeseen on saatava muutos heti.</i>

4.4 Varhainen puuttuminen

Varhainen puuttuminen lasten kokemaan väkivaltaan on keskeistä lapsen etua ajatellen, sillä merkittävät terveydelliset ja sosiaaliset haitat syntyvät pitkään jatkuneista läheisväkivallan kokemuksista ja niiden kasaantumisen vaikutuksista. Keskeistä varhaisessa puuttumisessa on ammattilaisten pätevyys tunnistaa läheisväkivallan eri muodot ja hoitaa niitä. Pätevään käsittelyyn vaikuttavat eri viranomaistahojen väliset yhteistyötaidot sekä kyvyt tasavertaiseen vuoropuheluun perheiden kanssa. Organisaatioiden johdon tuki on työntekijöille välttämätön ja lapsen elämässä tapahtuvaan läheisväkivaltaan puuttumisen tulee olla selkeästi määritelty ja tunnustettu tavoite, johon työntekijät ovat saaneet koulutusta ja selkeät toimintaohjeet. (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 19.)

Varhaisessa puuttumisessa on keskeistä päivähoiton työntekijöiden oma ammattitaito, läheinen suhde lapseen, tieto lapsen arjesta sekä kontakti lasten vanhempiin. (Rauhala 7.11.2007, alustus). Päiväkodissa eri ammattilaiset toimivat yhdessä moniammatillisesti. Kun työntekijä pohtii lapsen tai perheen huolta herättävän tilanteen puheeksi ottamista vanhempien kanssa, hän käy keskustelua ensin muiden lapsiryhmässä toimivien kasvattajien kanssa. Ammatillisen tuen pyytäminen ja saaminen niin päiväkodin sisäisesti

kuin muiden sosiaali- ja terveys-alan ammattiryhmien välillä on toimiva työtapa. (Viitasaari 2003, 114-115.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Varhaisen puuttumisen eettisten toimintaperiaatteiden mukaan jokaisella yksilöllä on inhimillinen vastuu sekä itsestään että lähimmäisistään. Heräävään huoleen on puuttuttava ajoissa eikä omaa vastuuta tule syytätä muille. Jokaisella on velvollisuus ottaa kunnioittavasti huolensa puheeksi. Ketään ei tule syytellä eikä leimata, sillä se ei edistä yhteistyötä. Eettisten periaatteiden mukaan varhainen puuttuminen tähtää läheisverkostojen ja ammattilaisten hyvään yhteistyöhön. Avoin toiminta, kunnioittava kohtaaminen ja yhdessä toimiminen ovat sen kivijalkoja. Perheen tai muun palvelunkäyttäjän asioita käsitellään avoimesti heidän luvallaan ja läsnä ollessaan ja heidän osallisuuttaan tulee pyrkiä edistämään. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, hakupäivä 2.12.2013b.)

Lapsen kokeman läheisväkivallan käsittely vaatii monialaisia ja moniammatillisia interventioita, joissa keskeinen toimija on lastensuojelu. (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 18). Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä, kun on havainnut tai saanut tietää sellaisia asioita, jonka vuoksi lapsen suojelun tarve on aiheellista selvittää. Kyseessä on henkilön oma arvio lapsensuojelun tarpeen arvioimisesta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014, hakupäivä 23.9.2014.) Kun epäillään tai todetaan läheisväkivaltaa, on päiväkodin työntekijän tehtävä ilmoitusvelvollisena välittömästi ilmoitus lastensuojeluviranomaisille. Jos on epäily lapseen kohdistuvasta seksuaalirikoksesta, täytyy tehdä tutkintapyyntö poliisille. (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 18.) Jokaisella ammattilaisella on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Tämä velvollisuus voidaan myös täyttää tekemällä yhdessä lapsen tai hänen vanhemman kanssa pyyntö lastensuojelutarpeen selvittämiseksi. (Oranen 2012, 228-229.)

Tärkeintä lastensuojeluilmoituksen tekemisessä on, että se tehdään viipymättä. Sen arviointi, johtaako ilmoitus toimenpiteisiin, kuuluu sosiaalihuollon henkilökunnalle. Ilmoitusvelvollisilla, kuten päiväkodin henkilökunnalla, ei ole harkintavaltaa, jonka perusteella he olisivat oikeutettuja siirtämään lastensuojeluilmoituksen tekemistä siksi, että he arvioivat, ettei ilmoitus todennäköisesti johda mihinkään toimenpiteisiin. On tärkeää myös huomioida, ettei lastensuojeluilmoitusta saa jättää tekemättä tai viivästyttää, koska arvelee toisen ilmoitusvelvollisen tahon jo tehneen asiasta lastensuojeluilmoituk-

sen. Päinvastoin, samasta asiasta usealta taholta tulleet lastensuojeluilmoitukset auttavat sosiaaliviranomaisia muodostamaan tilanteesta kokonaiskuvan. Ilmoitusvelvollisuutta ei myöskään poista se, että päiväkodin henkilökunta tietää perheen olevan jo lastensuojelun asiakkaana. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2014. Hakupäivä 23.9.2014.)

Läheisväkivaltaan puuttuminen edellyttää herkkyyttä väkivallan tunnistamisessa sekä monialaista työskentelyä lapsen ja hänen perheensä tukemiseksi. (Oranen 2012, 217). Väkivallasta kysyminen on itsessään interventio. Se antaa asiakkaalle viestin siitä, että väkivallasta voi puhua. Työntekijän tehtävänä on ottaa asia puheeksi, huomioiden kuitenkin uhrin ja lapsen turvallisuuden. Väkipaltaepäilyn puheeksi ottaminen pitää tehdä aina kahden kesken oletetun uhrin kanssa. (Oranen 2012, 228-229.) Kun lapselta kysyy väkivallasta, täytyy kysely mukauttaa kehitysvaiheeseen sopivaksi. Jos pikkulapsen epäillä olevan vaarassa, tilanne täytyy arvioida perusteellisesti. Ei-väkivaltaisen vanhemman täytyy olla läsnä arvioinnissa ja usein on tarpeellista ottaa yhteyttä sellaisiin asiantuntijoihin tai viranomaisiin, jotka tuntevat hyvin pikkulasten kehityksen. Lapsia haastateltaessa on puhuttava lempeästi ja rauhoittavasti. (Soisalo 2012, 213-214.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKY- SYMYYKSET

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla päiväkodin työntekijöiden käyttämiä menetelmiä tunnistaa ja puuttua lasten elämässä tapahtuvaan läheisväkivaltaan. Tavoitteena on tuottaa ajankohtaista tietoa varhaiskasvatukseen olemassa olevista läheisväkivallan tunnistamisen ja puuttumisen keinoista sekä nostaa yleiseen keskusteluun varhaisen puuttumisen tärkeys lasten kokemaan läheisväkivaltaan puuttumisessa.

Tutkimuskysymykset:

Millaisia kokemuksia päiväkodin työntekijöillä on lasten elämässä tapahtuvan läheisväkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta?

Millaisia läheisväkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen menetelmiä henkilöstöllä on?

Mitä kehittämideoita päiväkodin henkilöstöllä on lasten elämässä tapahtuvaan läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyen?

Ammatillisena tavoitteenamme on syventää koulutuksesta sekä ammattiharjoitteluista saatua osaamistamme sekä oppia kehittämään omaa alaamme tutkimuksen keinoin. Haluamme toteuttaa opinnäytetyön sitoutuen toimimaan sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Sosiaalialan eettiseen osaamiseen kuuluu tasa-arvon edistäminen sekä huono-osaisuuden ehkäiseminen yhteiskunnan, yhteisön sekä yksilön näkökulmasta. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 18). Tähän pyrimme tuottamalla hyvinvointia lisäävää tietoa, kuten varhaisen puuttumisen keinoja ja päiväkodin työntekijöiden kokemuksia läheisväkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta.

Sosiaalialan ammattilaisen tulee osata soveltaa ja arvioida erilaisia teoreettisia lähestymistapoja ja työmenetelmiä tarkoituksen mukaisesti. Hänen tulee kyetä ohjaamaan asi-

akkaita ja asiakasryhmiä tavoitteellisesti heidän arjessaan ja eri elämän tilanteissaan sekä kasvun ja kehityksen erivaiheissa. (Mäkinen ym. 2009, 18.) Tavoitteenamme on soveltaa tutkimuksesta saatua tietoa tulevassa sosionomin työssä lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä parissa, jotta osaisimme itse tunnistaa herkästi perheissä tapahtuvaa läheisväkivaltaa ja osaisimme puuttua siihen oikealla tavalla ja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Sosionomin tulee tuntea sosiaalialan palvelujärjestelmä ja niihin liittyvä lainsäädäntö. Hän pystyy myös osallistumaan niiden kehittämiseen ja toimimaan moniammatillisesti. (Mäkinen ym. 2009, 18-19.) Opinnäytetyöprosessin aikana tutustumme perusteellisesti hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevaan palvelujärjestelmään ja niihin liittyvään lainsäädäntöön, kuten lastensuojelu- ja päivähoitolakiin. Opimme tulevaa ammattia varten ohjaamaan läheisväkivaltaa kohdanneen lapsen ja hänen perheensä tarpeenmukaisten palveluiden piiriin, toimimaan tavoitteellisesti yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa ja hyvinvointia edistävästi.

Sosionomilla tulee olla käytäntöpainotteista tutkimusosaamista ja hän osaa tuottaa uutta tietoa. Hän osaa tarkastella omaa työtään reflektiivisesti ja toimia tutkivalla työotteella. (Mäkinen ym. 2009, 19.) Tavoitteena on, että osaisimme arvioida tutkimuksemme etenemistä kriittisesti, käyttäen sosiaalialan ajankohtaisia tutkimuksia ja muuta alan asiantuntijoiden kirjallisuutta tietoperustassamme.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena, eli laadullisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä määrällisen tutkimuksen mukaisiin yleistyksiin vaan tarkoituksena on kuvailla, ymmärtää ja tehdä mieleisiä tulkintoja tutkittavasta ilmiöstä. Se mahdollistaa ilmiön syvällisen ja rikkaan ymmärtämisen, kuvaamisen ja selittämisen. Laadullisessa tutkimuksessa saadaan kokemuksiin perustuvaa tietoa. (Kananen 2008, 22, 24-25.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan pääosin prosesseja, joihin on lähes mahdotonta pureutua tilastollisin analyysin ilmiöiden monimuotoisuuden vuoksi. Tiedonkeruun ja analysoinnin työkaluja ovat pääasiassa itse tutkijat, joiden kautta reaali maailma suodatuu tutkimustuloksiksi. Tutkimukseen liittyy suora kontakti tutkittavan ja tutkijan välille, kun tutkija toteuttaa haastattelun tai havainnoinnin. Laadullisessa tutkimuksessa päättely etenee usein yksittäisistä havainnoista tuloksiin. (Kananen 2008, 25.)

Kvalitatiivinen tutkimus on joustava ja se avaa tutkijalle erilaisia mahdollisuuksia ja polkuja. Tutkimuksessa voidaan edetä tilanteen mukaan, ja tutkimushypoteeseja voi muokata pitkin matkaa. (Kananen 2008, 27.) Opinnäytetyössämme olemme muokanneet tietoperustaa sekä tutkimuskysymyksiä sitä mukaa, kun tutkimus on edennyt. Myös aineistonanalyysiä täsmennettiin, kun aineistot saatiin kirjoitettua auki.

Valitsimme tämän tutkimusmenetelmän, sillä halusimme saada kokemuksellista tietoa sekä niin sanottua ”hiljaista tietoa”, mitä kokemuksen myötä työntekijät ovat voineet saada. Määrällisellä tutkimuksella olisimme saaneet suoria vastauksia kysymyksiimme, mutta laadullisessa tutkimuksessa esiin voi tulla asioita, joita emme ehkä olisi ymmärtäneet kysyä, mutta jotka ovat oleellisia tutkimuksen tarkoituksen kannalta. Tutkimukseen osallistuvilla oli myös mahdollista vapaasti keskustella aiheesta sekä pyytää meiltä tarkennuksia aiheeseen liittyen.

6.2 Kohderyhmä ja aineiston keruu

Laadullisessa tutkimuksessa on yleensä tärkeää, että tutkimukseen osallistuvat henkilöt tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Tästä johtuen tutkimukseen pitäisi valita henkilöt harkitusti ja tarkoitukseen sopivasti. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 86.) Tähän opinnäytetyöhön valittiin kohderyhmäksi kahdesta pohjoissuomalaisesta päiväkodista yhteensä viisi työntekijää. Yhteistyöpäiväkodit hankimme itse. Toisella meistä oli yhteyksiä toiseen yhteistyöpäiväkodeista, ja saimme sen mukaan opinnäytetyöprojektiimme heti, kun aihe oli päätetty. Ensimmäisestä yhteistyöpäiväkodista otettiin alustavasti yhteyttä toiseen, ja kysyttiin halukkuutta osallistua tutkimukseemme. Saimme toisenkin päiväkodin mukaan projektiin melkein samantien. Molemmat päiväkodit olivat hyvin yhteistyöhalukkaita ja pitivät aiheitamme tärkeänä ja ajankohtaisena. Olemme koko prosessin ajan olleet yhteydessä päiväkotien yhteyshenkilöihin, jotta he ovat olleet ajan tasalla työmme etenemisestä. He toivoivat, että tulemme esittämään tutkimuksen tulokset päiväkodeille ja näin tulemme tekemään. Yhteyshenkilöt valitsivat työyhteisöstään muut haastatteluun osallistuvat henkilöt. Pyydimme heitä valitsemaan haastatteluun henkilöitä, joilla ainakin osalla on pitempi työhistoria varhaiskasvatuksen piirissä ja joilla on mahdollisesti kokemusta lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta.

Aineisto kerättiin kahdella ryhmähaastattelulla. Ryhmähaastattelu tarkoittaa ryhmässä tapahtuvaa ja haastattelijan ylläpitämää keskustelua ennalta sovitun haastattelurungon pohjalta. (Pötsönen & Pennanen 1998, 1). Ryhmähaastattelu antaa moniulotteisen mahdollisuuden kerätä tietoa kiinnostuksen kohteena olevasta aiheesta. Siinä ei saada selville vain mitä on tapahtunut tai mitä mieltä ollaan, vaan myös miten ja miksi, sekä minkälaisia kokemuksia, näkemyksiä, asenteita ja odotuksia aiheeseen tutkimukseen osallistuvilla liittyy. Luonteeltaan ryhmähaastattelu sisältää piirteitä sekä osallistuvasta havainnoinnista että strukturoidusta yksilöhaastattelusta, mutta sijoittuu jonnekin näiden välimaastoon. (Pötsönen & Pennanen 1998, 2.)

Ryhmähaastattelu on joustava, nopea, edullinen ja usein paljon tietoa antava tiedonkeruumenetelmä. Haastattelijan läsnäolo mahdollistaa tarvittaessa ongelmakohtien ja kysymysten selventämistä haastateltaville. Pienessä ryhmässä ihmiset voivat ilmaista spontaanisti tunteuksiaan ja kokemuksiaan. Henkilöt voivat tuntea olonsa turvalli-

semmäksi ja varmemmaksi sekä synergiaa voidaan hyödyntää. He voivat innostaa ja kannustaa toisiaan tuomaan esiin sekä eriäviä että yhteneviä näkemyksiä. Ryhmä voi antaa tilaa keskustella myös vaikeista asioista. (Pötsönen & Pennanen 1998, 3.)

Ryhmähaastattelun varjopuolena on, että ryhmässä yksilöllisyys voi kadota tai vähemmistön näkökulmat, mielipiteet ja ajatukset voivat jäädä liian vähälle huomiolle. Lisäksi ryhmän jäsenet vaikuttavat toisiinsa. Kuten muissakin haastatteluissa, haastattelijan reaktiot voivat vaikuttaa keskusteluun, esimerkiksi niin, että haastateltavat antavat sosiaalisesti suotavia vastauksia. Ryhmähaastattelussa haastattelijan rooli korostuu, sillä ryhmän hallitseminen ja kontrollointi on haastavaa. Haastattelijoiden kyvyistä riippuu pitkälti myös se, kuinka paljon dominoivat henkilöt voivat peittää hiljaisempien osallistujien keskusteluyrityksiä. Haastattelijan täytyy myös osata siirtyä sujuvasti aiheesta toiseen, tehdä tarkentavia kysymyksiä, hallita taukojen ja epäilyn tekniikka sekä luottaa omaan intuitioonsa. Haastattelu on hyvä tehdä useampaan eri ryhmään, ettei yksittäisen ryhmän luonne vaikuta liikaa tutkimukseen. (Pötsönen & Pennanen 1998, 4.)

Ryhmähaastattelu toteutettiin syvähaastatteluna, jota voidaan kutsua myös avoimeksi haastatteluksi. Syvähaastattelussa käytetään avoimia kysymyksiä, jotka liittyvät tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimusongelmaan. Ilmiö, josta keskustellaan, on määritelty ja haastattelijan tehtävänä on syventää tiedonantajien vastauksia rakentamalla haastattelun jatko saatujen vastausten varaan. Syvähaastattelussa tärkeä merkitys on tutkittavan ilmiön mahdollisimman perusteellinen avaaminen, jolloin haastateltavia on yleensä vain muutama. Avoimessa haastattelussa ajatuksena on, että tutkimuksen tietoperusta ei määrrä haastattelun suuntaa, mutta se helpottaa tutkijaa hahmottamaan tutkittavaa ilmiötä. Haastattelijan intuitiiviset ja kokemusperäiset lähestymiset ja väliintulot sallitaan avoimessa haastattelussa. Tutkijoiden tehtävänä on pitää haastattelu aiheessa ja koossa, mutta antaa tiedonantajien puhua vapaasti. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 75-76.)

6.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Laadullinen tutkimus on joustava ja syklinen prosessi. Sen analyysi ei ole tutkimuksen viimeinen vaihe, vaan se voi kulkea koko tutkimusprosessin ajan mukana ohjaavana tekijänä. (Kananen 2008, 24.) Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysia voidaan myös pi-

tää väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikonaisuuksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aikaisemmat teoriat ja tiedot eivät vaikuta tutkimuksen tuloksiin, vaan teoreettiset käsitteet luodaan tutkimusaineistosta. Sisällönanalyysissä tavoitteena on kuvata aineistoa sanallisesti tiiviissä ja yleisessä muodossa, jolloin ilmiöstä pyritään tuottamaan sanallinen ja selkeä kuvaus. Tähän pääseminen edellyttää aineiston tiivistämistä ja uutta muotoa. Sisällönanalyysin päävaiheisiin kuuluvat aineiston pelkistäminen eli redusointi, samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien ryhmittely eli klusterointi sekä oleellisen tiedon erottaminen epäoleellisesta ja tiedon uudelleenjäsentely eli abstrahointi. (Kananen 2008, 90, 94.)

Haastattelujen toteuttamisen ja niiden nauhoittamisen jälkeen aineisto litteroidaan eli puhtaaksikirjoitetaan sanasta sanaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 222). Heti litteroinnin jälkeen aineiston sisältöön pyritään tutustumaan huolellisesti lukemalla se useaan kertaan läpi, jolloin aineisto alkaa hahmottua tutkijalle ja hänelle muodostuu siitä kokonaisnäkemys. (Kananen 2008, 94). Seuraava vaihe on varsinainen analyysi, jossa tieto luokitellaan, tyypitellään tai teemoitetaan. Teemoittelussa painotetaan, mitä kustakin teemasta on sanottu. Lukumäärillä ei ole välttämättä merkitystä. Laadullinen aineisto pilkotaan ja ryhmitetään erilaisten aihepiirien mukaan. Jos aineisto on kerätty teema-haastatteluilla, muodostavat etukäteen päätetyt teemat aineiston jäsenyyksen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.)

Nauhoitimme haastattelut ja litteroimme aineiston tarkasti. Sen jälkeen luimme useaan kertaan aineistoa läpi, jotta saisimme siitä mahdollisimman paljon tietoa, eikä mikään olennainen asia jäisi huomaamatta. Seuraavaksi maalasimme tekstinkäsittelyohjelmalla etukäteen sovitulla väreillä tutkimustehtäviin liittyvät asiat, esimerkiksi kaikki lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen liittyvät asiat punaisella, jonka jälkeen poimimme kaikki samanväriset tekstikohdat tutkimuskysymyksen alle erilliseen tiedostoon. Näitä luettiin taas läpi ja vähitellen karsittiin pois ylimääräiset kommentit. Tarkastelimme myös, löytyisikö tekstistä uusia aihealueita. Aineistosta ei kuitenkaan ilmennyt muita teemoja. Seuraavassa vaiheessa jäljelle jääneet tekstikohdat taulukoitiin ja lauseet pelkistettiin.

TAULUKKO 2. Esimerkki lauseiden pelkistämisestä

Alkuperäinen kommentti	Pelkistetty ilmaus
Sitähän on paljon ja sitä on hirveän paljon semmosta mitä me ei huomata. s.2	Läheisväkivaltaa ei useinkaan tunnisteta.
Sillä lailla että siinä päiväkodin toinen vanhempi näki sen tuota tapauksen ja sitte ilmoitti siitä meille. s.2	Toisen lapsen vanhempi kertoi nähneensä läheisväkivaltaa.

Pelkistämisen jälkeen kokosimme ilmaukset taas erilliseen tiedostoon ja aloimme ryhmitellä niitä viitekehuksesta nousseiden tutkimuskysymysten mukaan. Aineistosta löytyi tutkimuskysymysten lisäksi uusia teemoja. Esimerkiksi lapsen elämässä tapahtuvaan läheisväkivaltaan puuttumiseen liittyen kokosimme kaikki ilmaukset, joissa mainittiin vanhempien kanssa puheeksiottaminen, Otetaan puheeksi –otsikon alle. Näin ryhmitelimme kaikki ilmaukset ja vielä tässä vaiheessa poistettiin turhia toistoja. Lopuksi kirjoitimme tulokset auki.

Teemoittelussa pelkistetystä aineistosta etsitään olennaiset asiat. Teemojen avulla pyritään löytämään tekstin merkitysten ytimet, joten teemat liittyvät tekstin sisältöön eivätkä sen yksittäisiin kohtiin. Tutkija lukee aineiston useaan kertaan läpi, kun hän teemoittaa sitä. Hän pyrkii löytämään myös rivien välistä keskeisiä merkityksiä. Tutkija voi teemoittaa aineistoaan omien kysymystensä pohjalta, jolloin keskeistä on, mitä tutkimukseen osallistuvat puhuvat kunkin teeman kohdalla. Tutkijan tulee tällöin löytää haastatteluvien antamia merkityksiä. (Moilanen & Rähä 2010, 55.)

Pelkkä tulosten analysointi ei riitä kertomaan tutkimuksen varsinaisia tuloksia. Tulosten pohjalta tulisi laatia synteesejä, jotka kokoavat yhteen pääseikat ja antavat selkeät vastaukset asetettuihin ongelmiin. Tutkijan on selitettävä ja tulkittava tutkimuksen tuloksia. Tulkinnalla tarkoitetaan johtopäätöksiä, joita tutkija tekee pohdittuaan analyysin tuloksia. Se on aineiston analyysissa esiin nousevien merkitysten selkeyttämistä ja poh-

dintaa. Tutkijan tulee pohtia saatujen tulosten merkitystä tutkimusalueella, mutta myös niiden laajempia merkityksiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 224-225.)

6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Silloin, kun tutkimuksessa noudatetaan tieteellisiä menetelmiä niin tiedonkeruussa kuin analyyseissä ollaan eettisesti kestäväällä pohjalla lopputuloksen suhteen. Valintojen perusteluineen tulee kuitenkin täyttää myös luotettavuuden eli validiteetin ja reliabiliteetin vaatimukset. Tutkija joutuu tutkimusprosessin eri vaiheissa eettisten kysymysten eteen. Kun tutkimuksen aihe valitaan, täytyy pohtia sen yhteiskunnallisia vaikutuksia ja tulosten hyödynnettävyyttä niin, että ne edistäisivät hyvinvointia ja kehittymistä. (Kananen 2008, 133.) Tutkimuksen tulokset vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin, kun taas tutkijan eettiset kannat vaikuttavat tieteellisen työn ratkaisuihin. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 127.)

Tutkimuksen aihetta valitessamme olimme tietoisia siitä, että aihe on eettisesti arka. Tutkimuksesta saimme ajankohtaista ja työelämälähtöistä tietoa olemassa olevista menetelmistä tunnistaa lasten elämässä tapahtuvaa läheisväkivaltaa sekä puuttua siihen. Lisäksi yksi tutkimuksemme tutkimuskysymys oli päiväkodin henkilökunnan kehittämisediat läheisväkivallan tunnistamiseen ja puuttumiseen liittyen. Tällä tavalla saimme suoraan käytännön kehittämistyössä hyödynnettävää tietoa, jonka myötä lasten ja perheiden hyvinvointia pystytään edistämään.

Tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat aina käsi kädessä. Uskotavuus perustuu siihen, että tutkijat toimivat hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 132.) Siihen kuuluu muun muassa, että tutkijat noudattavat yleistä huolellisuutta, rehellisyyttä ja tarkkuutta työssään, tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä arvioinnissa. He ottavat huomioon muiden tutkijoiden saavutukset sekä antavat niille omassa työssään ja tuloksia julkistaessaan arvon ja merkityksen. Hyvän tieteellisen käytännön mukaista on myös, että tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti sekä tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, hakupäivä 6.1.2014.)

Alusta asti pyrimme huolellisuuteen ja tarkkuuteen tutkimusta tehdessämme. Raportin teimme mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja huolellisesti. Läpi tutkimuksen vaihei-

den olemme keskustelleen tutkimuksemme etenemisestä, ratkaisuista ja ajatuksistamme keskenämme sekä ohjaavien opettajien kanssa. Keskustelujen myötä tulimme tietoisemmiksi omista ennakoasenteistamme, ja pystyimme jättämään ne mahdollisimman hyvin tutkimuksemme ulkopuolelle. Ohjaavilta opettajilta saimme arvokasta apua sekä laajemmissa laadullista tutkimusta koskevilla kysymyksillä että pienissä yksityiskohdissa, kuten raportin sanavalinnoissa.

Laadullisen tutkimuksen aineistoon liittyy usein luottamuksellista tietoa yrityksistä ja haastateltavista, joten materiaalin käyttöön on saatava aina lupa. (Kananen 2008, 135). Heti suunnitelman valmiiksi saatuamme hankimme tutkimusluvan. Tutkimuksemme osallistuvien päiväkotien nimiä ja paikkakuntaa, eikä haastateltavien nimiä mainita työssämme. Näin suojaamme heidän yksityisyyttään ja mahdollistamme luottamuksellisen haastattelutilanteen, jossa päiväkotien työntekijät voisivat puhua avoimesti kokemuksistaan. Haastateltavat nimetään aineiston analyysivaiheessa Henkilö A, Henkilö B ja niin edelleen. Heidän ammattinimikkeitään ei mainita tunnistettavuuden vuoksi. Analyysivaiheen jälkeen nauhoitetut materiaalit tuhottiin.

Validiteetti eli luotettavuus tarkoittaa, että tutkitaan sitä mitä pitääkin eli oikeita asioita. Yksinkertaistettuna voidaan puhua sisäisestä ja ulkoisesta validiteetista. Ulkoinen validiteetti tarkoittaa tulosten yleistettävyyttä eli tulosten siirrettävyyttä muihin vastaaviin tilanteisiin ja sisäinen validiteetti tarkoittaa tulkinnan ja käsitteiden virheettömyyttä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa joudutaan varmistamaan tutkimuksen laatu tutkimusprosessin aikana tehdyillä oikeilla valinnoilla. (Kananen 2008, 123.)

Laadullisessa tutkimuksessa ei voida puhua tilastollisesta yleistämisestä, sillä kyseessä on näyte otoksen asemasta. Tulokset voivat siitä huolimatta olla yleistettävissä. Laadullisen tutkimuksen riippumattomuutta voidaan varmistaa hyvällä dokumentaatiolla, jolloin ulkopuoliset arvioijat voivat tarkistaa ratkaisujen virheettömyyden ja tutkimustulosten ristiriidattomuuden. Osa validiteettia on myös vahvistettavuus, joka tarkoittaa eri tutkijoiden samanlaisista tulkinnoista. Tutkijan omat lähtökohdat kun vaikuttavat tulkitsemiseen. (Kananen 2008, 126-127.)

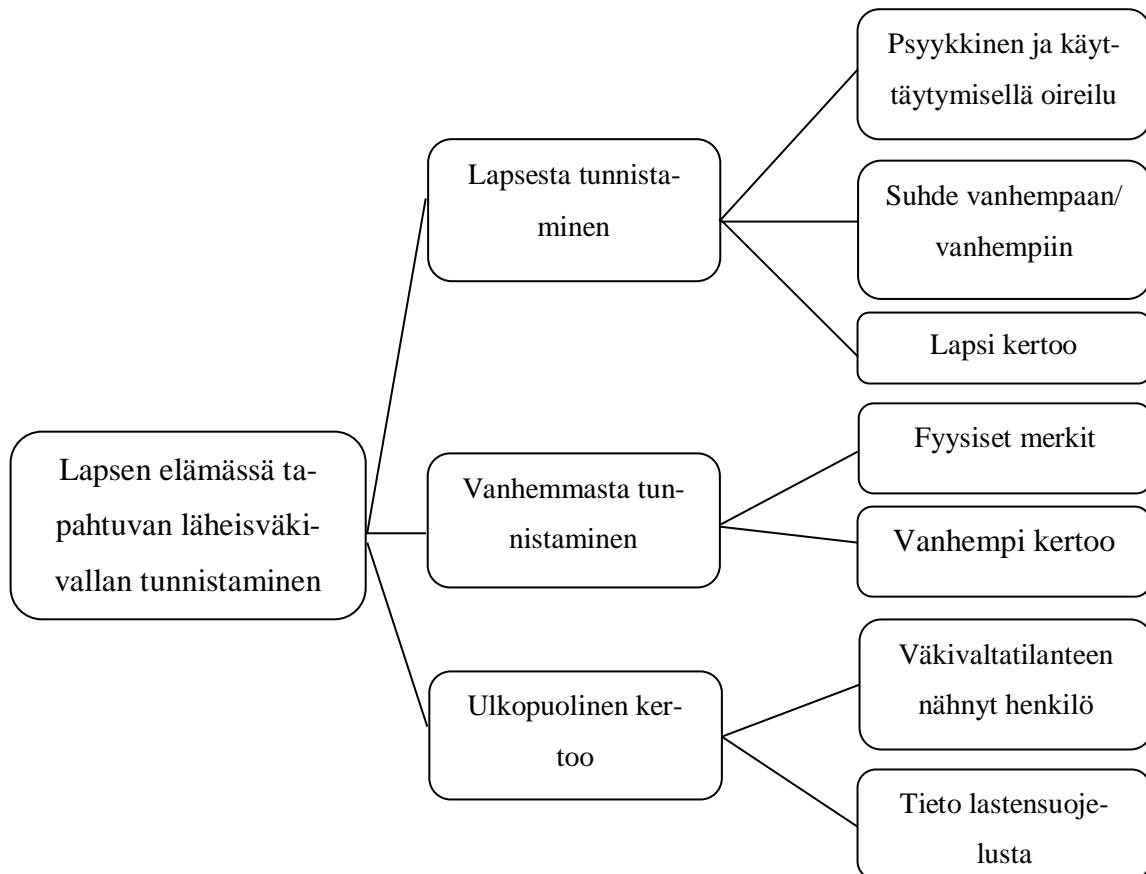
Paransimme tutkimuksen luotettavuutta ja laatua valitsemalla mahdollisimman tarkoitukseen sopivat aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät sekä hyväksyttävällä valintam-

me ohjaavilla opettajilla. Olemme myös perustelleet ja selittäneet tekemämme valinnat auki. Tutkimuksessamme panostimme myös huolelliseen dokumentointiin. Aineiston analyysin vaiheet dokumentoimme huolellisesti taulukoihin, ja tutkimuksen vaiheet dokumentoitiin raporttiin mahdollisimman yksityiskohtaisesti.

7 TULOKSET

7.1 Lapsen elämässä tapahtuvan läheisväkivallan tunnistaminen

Lapsen elämässä tapahtuvan läheisväkivallan tunnistaminen jakautuu tuloksienne pohjalta kolmeen luokkaan: Lapsesta tunnistaminen, vanhemmasta tunnistaminen sekä ulkopuolinen kertoo. Lapsen kokemaa läheisväkivaltaa tunnistettiin lapsen psyykkisistä ja käyttäytymisen oireista, hänen suhteista vanhempiinsa tai lapsi itse kertoi elämässään tapahtuvasta väkivallasta. Lapsen kokemaa läheisväkivaltaa tuli tulosten mukaan esiin vanhemman kertomana tai sitä tunnistettiin fyysisistä merkeistä. Tuloksista ilmeni myös, että tieto läheisväkivallasta oli saattanut tulla ulkopuolisen henkilön kertomana, henkilöltä, joka oli nähnyt väkivaltatilanteen tai lastensuojelun kautta. (kuvio 1).

KUVIO 1. Lapsen elämässä tapahtuvan läheisväkivallan tunnistaminen.

Tutkimustuloksista tulee vahvasti esiin lasten psyykkinen ja käyttäytymisellä oirehtiminen. Työntekijöiden mukaan oirehtivat lapset ovat usein hyvin levottomia ja he hakevat aikuisen huomiota tekemällä tyhmyyksiä ja käyttäytymällä huonosti. Tämä tarttuu helposti muihin lapsiin, jolloin yleinen levottomuus päiväkodissa lisääntyy huomattavasti. Lapsen kokemaan läheisväkivaltaan viittasi myös se, että lapset olivat mallioppineet epäkunnioittavaa käytöstä vanhemmiltaan, ja he käyttivät epäasiallista kieltä, kuten haukkumasanoja.

Sen niinko ymmärtää siinä että se lapsi huutaa, että huomaa minut. Ja jos et saa sitä huomiota, sitte hän tekee, hän kävelee vaikka ikkunasta ulos, tuuletusluukusta ulos, että huomaatko minut nytten. Että se niinku huutaa sitä, turvaa.

Työntekijät olivat tunnistaneeet lapsen elämässä tapahtuvaa läheisväkivaltaa siitä, että lapsi oli ollut itkuinen, surullisennäköinen, hiljainen ja ripustautunut huomiota herättävän paljon aikuiseen. Läheisväkivaltaa kokeneet lapset kaipasivat paljon aikuisen läheisyyttä sekä syyliä, huomattavan paljon enemmän kuin toiset lapset. Siirtymätilanteissa lapsi saattoi toimia liiallisen nopeasti ollakseen mieliksi aikuisille tai oli liian itsenäinen ikäänsä nähden. Joskus lapsen päiväunille nukahtaminen oli ollut vaikeaa. Tulosten mukaan oirehtivilla lapsilla oli usein keskittymisvaikeuksia ja he olivat lyhytjännitteisiä. He saattoivat olla ahdistuneita, heillä oli huono itsetunto ja he kokivat itsensä arvottomiksi. Lapset olivat kertoneet, että on hankala olla. Haastateltavien mukaan hankalan ja vaikean olon tai hädän oli pystynyt lapsista havaitsemaan, ja lapsi oli ollut surullisennäköinen.

Lapsen elämässä tapahtuvaa läheisväkivaltaa tunnistettiin lapsen suhteesta vanhempaansa tai vanhempiinsa. Kokemuksien mukaan lapsi oli hakutilanteessa ripustautunut päiväkodin aikuiseen, ei halunnut olla äitinsä kanssa ja oli vähän pelännyt tätä. Lapsi oli toisaalta voinut olla äitiin hyvin takertuvainen, jolloin siihen oli kiinnitetty päiväkodissa huomiota. Työntekijät kokivat, että lapsen suhtautumisessa omaan vanhempaan oli jotain huolestuttavaa. Lapsen elämässä tapahtuvaa läheisväkivaltaa tunnistettiin myös päiväkodissa lasten puheista. Lapset saattoivat puhua tapahtuneesta toisille lapsille tai he kertoivat väkivallasta päiväkodin henkilökunnalle. Työntekijät pitivät tärkeänä, että lapsen kertoessa kokemastaan väkivallasta, sitä ei saa ohittaa tai vähätellä, vaan se pitää

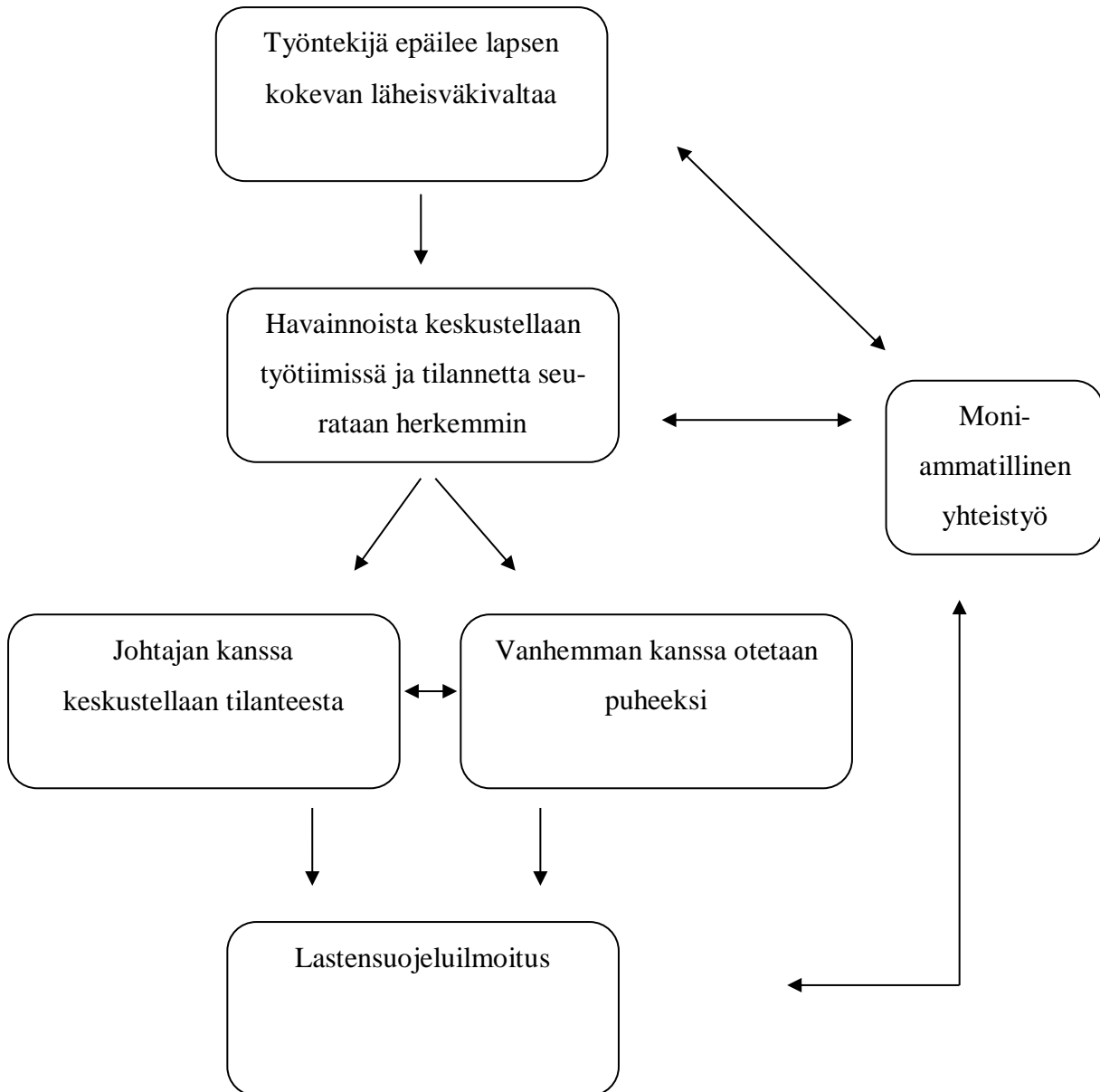
ottaa todesta. He kuitenkin pohtivat lapset olevan usein niin lojaaleja vanhemmilleen, etteivät kovin herkästi kerro tapahtuneesta väkivallasta.

Usein perheen äiti oli ollut avoin ja kertonut perheessä tapahtuvasta läheisväkivallasta tai epäilevänsä inestiiä. Haastateltavat kertoivat myös, että perheen äidin kanssa oli keskusteltu perheen väkivaltaongelmasta. Tuloksien mukaan luottamuksellisen suhteen myötä vanhemmat uskaltavat kertoa perheen väkivaltaongelmista. Haastateltavat olivat myös panneet merkille väkivallan merkkejä vanhemmista, ja epäily oli herännyt niiden vuoksi. Äiti oli saattanut tulla silmä mustana päiväkotiin, tai vanhemman haistessa vanhalle viinalle oli asiaa alettu epäillä.

Usein tieto lapsen lähisuhteissa tapahtuvasta väkivallasta tuli kuitenkin lastensuojelusta. Kokemusten mukaan toisen lapsen vanhempi oli kertonut työntekijöille nähneensä lapsen kohdistunutta läheisväkivaltaa päiväkodin parkkipaikalla. Tieto lapsen elämässä tapahtuneesta läheisväkivallasta saattoi tulla myös lastensuojelun kautta, esimerkiksi yhteistoimintapalavereissa.

7.2 Lapsen elämässä tapahtuvaan läheisväkivaltaan puuttumisen menetelmät

Lapsen elämässä tapahtuvaan läheisväkivaltaan puuttumisen menetelmiä ovat tulosten mukaan tiimissä keskustelu ja tilanteen tavallista herkemmin seuraaminen, johtajan kanssa keskustelu, vanhempien kanssa puheeksiotto, moniammatillinen yhteistyö ja lastensuojeluilmoituksen tekeminen (kuvio 2).

KUVIO 2. Lapsen elämässä tapahtuvaan läheisväkivaltaan puuttuminen

Huolen herätessä asioiden etenemisjärjestykseen vaikuttaa tilanteen vakavuus. Kuitenkin usein lähdetään liikkeelle tiimissä keskustelemisessa ja tilanteen tarkemman havainnoinnin kautta. Sen jälkeen huoli otetaan puheeksi vanhemman kanssa tai keskustellaan johtajan kanssa tilanteesta. Seuraavaksi tehdään lastensuojeluilmoitus, jos siihen koetaan edelleen olevan tarvetta. Moniammatillista yhteistyötä voidaan tehdä prosessin missä vaiheessa tahansa, riippuen tarpeesta.

Läheisväkivaltaan puuttumisessa työntekijät kokivat tärkeäksi keskustella ensin tiimissä tai työparin kanssa epäilyistään ja huomioistaan. Toisilla työntekijöillä voi olla eriäviä mielipiteitä tai samankaltaisia tunteita, ettei kaikki ole kunnossa. Joissain tapauksissa työtiimi päätti seurata tilannetta tiiviimmin ja tavallista herkemmin. Tilanteen vakavuus vaikuttaa siihen, puhutaanko asiasta seuraavaksi vanhempien vai esimiehen kanssa.

Puheeksi ottaminen oli keskeinen interventio, kun oli epäily läheisväkivallasta. Työntekijöiden mukaan täytyy etukäteen miettiä, miten asiasta voi kysyä hienotunteisesti ja missä tilanteessa puheeksi ottaminen on aiheellista. Jos lapsessa kuitenkin on fyysisiä merkkejä väkivallasta, täytyy se heti ottaa puheeksi. Vanhempien kanssa keskustellaan asiasta ja pyritään tekemään yhteistyötä. Lapsen vastuuikäisen pitää puuttua ja ottaa asia puheeksi vanhempien kanssa. Toinen työntekijä on yleensä mukana tukena sekä todistamassa mitä puhutaan. Erityisesti haastavissa tilanteissa apuun kutsuttiin toinen työntekijä. Jos vanhempi kieltää väkivallan, asia ei tuloksien mukaan välttämättä etene mihinkään. Joissain tilanteissa eivät vanhemmat halunneet keskustella asiasta. Osa työntekijöistä oli sitä mieltä, ettei lapselta voi kysyä suoraan onko hän kokenut läheisväkivaltaa.

Seuraava askel on päiväkodin johtajan kanssa asiasta puhuminen. Epäselvissä tilanteissa ja työntekijöiden harkinnan mukaan puhuttiin väkivaltaepäilyistä johtajan kanssa. Molemmissa päiväkodeissa oli kuitenkin selkeä ohjeistus siitä, että johtajalle kerrotaan aina väkivaltaepäilyistä ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Joissain tilanteissa johtaja otti yhteyttä vanhempiin.

Aineiston mukaan lastensuojeluilmoituksen tekemisestä oli olemassa erilaisia ohjeistuksia. Osalle haastateltavista oli korostettu, että lastensuojeluilmoitus tehdään aina, kun

siihen on aihetta. Toisten kokemusten mukaan lastensuojeluilmoitusta ei voi tehdä, ellei lapsessa ole fyysisiä väkivallan merkkejä. Kokemuksista kävi ilmi, että radikaalista tilanteesta huolimatta ei lastensuojeluilmoitusta aina ollut tehty. Työntekijöiden mukaan vanhemmille täytyy aina kertoa tehdystä lastensuojeluilmoituksesta ja heidän kanssaan pyritään tekemään yhteistyötä.

Läheisväkivaltaan puuttuessa tehdään yleensä jonkinlaista moniammatillista yhteistyötä. Muille ammattilaisille saa työntekijöiden mukaan soittaa vanhempien luvalla. Usein väkivallan ilmettyä päiväkodin työntekijät olivat ohjanneet äidin ensi- ja turvakotiin. Toimintamallin mukaan päiväkodilla pidetään lapsen kasvatustalkoot, joissa mukana on muun muassa päiväkodin työntekijöitä, johtaja, vanhemmat ja varhaiserityisopettaja. Siellä tehdään suunnitelma jatkosta. Päiväkodit tekevät yhteistyötä Lasten- ja nuorisopsykiatrisen työryhmän sekä lastensuojeluviranomaisten kanssa ja konsultoivat heitä tarvittaessa.

Tuloksista ilmeni, että paljon on läheisväkivaltaa johon ei puututa. Isoissa ryhmissä se jää usein huomaamatta. Kokemuksista tuli ilmi tilanteita, joissa työntekijälle oli myöhemmin tullut tieto, että joku lapsi oli joutunut kokemaan läheisväkivaltaa. Työntekijät eivät olleet osanneet epäillä läheisväkivaltaa. Henkilökunnan mukaan lapset voivat olla vanhemmilleen niin lojaaleja, etteivät halua kertoa väkivallasta työntekijöille. Kaikki lapset eivät myöskään reagoi näkyvästi läheisväkivaltaan.

Määki aattelen sitä mun ensimmäistä vuotta, ni jälkeinpäin kuulin, että siellä oli ollu yks inestitapaus ja ei mulla ollu harmainta haisua edes.

7.3 Lapsen kokeman läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen vaikuttavia tekijöitä päiväkodissa

Tuloksista ilmenee, että työntekijöiden välinen avoimuus asioiden käsittelemisessä tiimissä, sekä tarvittaessa koko päiväkodin henkilöstön kesken, on olennaista läheisväkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen kannalta. Vaikeita asioita kohdattaessa työntekijät puhaltavat yhteen hiileen, vaikka tietyistä asioista voidaan olla eri mieltä. Tiimis-

sä voidaan keskustella läheisväkivaltaan liittyvistä asioista, ja tiimiläisiltä saa tukea omille näkemyksilleen.

Työntekijät pohtivat ajanpuutteen ja kiireen merkitystä läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Tuli ilmi, että pitää olla aikaa puhua asioista tiimissä. Päiväkohtien keskellä työntekijöillä ei ole tarpeeksi aikaa keskustella asioista ja mahdollisista läheisväkivaltaepäilyistä rauhassa. Työssä on paljon ylimääräistä, joka kuormittaa ja kiireen keskellä voi unohtua keskustella havainnoista ja huolen aiheista tiimissä. Näin huolet saattavat jäädä muiden asioiden varjoon ja läheisväkivaltaan ei välttämättä tästä johdun puututa. Resurssien puute vaikuttaa kiireeseen, sillä apulaisia ole, vaikka niitä tarvittaisiin. Kokemuksista välittyi, että läheisväkivallan vuoksi oirehtivat lapset vaativat niin paljon huomiota ja aikaa työntekijöiltä, ettei heillä enää ole paljoa aikaa käytettävissä vanhempien kanssa juttelemiseen. Esimerkiksi hakutilanteissa ei pysty keskittymään kertomaan vanhemmille lapsen päivän sujumisesta ja tapahtumista.

--se elämäntempo on mennyt niin kauhean hektiseksi ja semmoseksi vaativaksi, ja sitte on niin paljon kaikkia semmosta ylimäärästä, että mikä on se oikeesti prioriteetti, että mikä se meidän tärkein on. Jonkun mielestä se on joku muu ja jonkun mielestä joku muu. Mutta semmonen ihmeellinen kiireen tunne on monessa asiassa.

Työntekijät nostivat haastatteluissa kasvatuskumppanuuden merkityksen ehdottoman tärkeäksi tekijäksi läheisväkivallan tunnistamisessa. Kun vanhempaan saa luotua avoimen, luottamuksellisen, tasavertaisen ja kuuntelevan suhteen, vanhemmat kertovat vaikeistakin asioista päiväkodin henkilökunnalle. Hyvän suhteen myötä on helpompi oppia tuntemaan perhettä ja heidän tapojaan toimia ja olla vuorovaikutuksessa. Kuuntelemisen ja tilanteen tavallista herkemmän seuraamisen kautta läheisväkivallan tunnistaminen helpottuu. Työntekijät halusivat painottaa vanhemmille sitä, että he yhdessä haluavat lapsen parasta.

Mä nään sen niinku ihan perustana, että siihen vanhempaan saa sen kontaktin niin, että se luottaa ja siinä on niinku semmonen ihminen, että sä oot ihminen ja minä oon ihminen, ja että minä mokailen ja sinä saatat mokailla. Näin että me ollaan niinku tasavertasia kuitenkin ja meidän yh-

teinen tavote on tuo lapsen paras. Niin jos niinku siihen pääsee, niin kyllä ne hirveän paljon kertoo.

Työntekijät kokivat hyvänä sen, että päiväkodeissa lapsilla on omat vastuuaikuisensa, jolloin lapseen ja hänen perheeseensä pääsee tutustumaan syvemmin. Vastuuaikuisella on mahdollisuus havainnoida heitä paremmin, kun hän on eniten tekemisissä heidän kanssaan. Vastuuaikuis-mallin kautta kasvatuskumppanuuden luominen on helpompaa.

Varsinkin mä oon kokenu tosi hyvänä sen tämän omahoitajamallin, että siinä pääsen tavallaan lähemmäksi sitä lasta ja on enempi aikaa niille ja sitä jää sitä semmosta väljää tilaa, jos sitä jättää, ettei ole sitä ohjelmoitua.

Muita tekijöitä, jotka vaikuttavat tuloksien perusteella lapsen elämässä tapahtuvan läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen ovat tiedonkulun sujuvuus, työkokemus sekä koulutuksen kautta saatu tieto. Jos tieto ei kulje lapsen mukana seuraavaan päiväkotiin, ei siellä osata seurata tilannetta tarkemmin ja lapsen kokeman läheisväkivallan tunnistaminen voi olla hitaampaa. Työntekijöiden mukaan työkokemus helpottaa lapsen kokeman läheisväkivallan tunnistamista. Työkokemuksen myötä oppii aistimaan, etteivät asiat ole hyvin ja toisaalta ymmärtää, että läheisväkivaltaa oikeasti on.

--sitte tulee se, että kyllä mää niinkö sitte ku oli työvuosia, pitkä vuosimäärä on ni sitte sitä jo kyllä mää sitä haistelin, että ei oo nyt.. Asiat ei oo hyvin nyt.

Työkokemuksen ja koulutuksen kautta saatu tieto auttaa myös läheisväkivaltaa kokeneen lapsen tunnistamisessa. Tuloksien mukaan työntekijöillä on tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä, sekä sen vaarantumisesta. Lisäksi heillä on keskimäärin enemmän tietoa läheisväkivallan ilmiöstä.

7.4 Läheisväkivallan vaikutukset työntekoon

Haastatteluissa nousi voimakkaasti esiin läheisväkivallan vuoksi oirehtivien lasten vaikutus työntekijöiden työhyvinvointiin. Useissa tapauksissa lapset oirehtivat levotto-

muudella sekä haastavalla käytöksellä, johon muut lapset lähtivät helposti mukaan. Tämä loi levottomuuden tunnetta koko päiväkotiryhmään. Häiriökäyttäytyminen hajottaa toimintaa ja siihen puuttuminen vie aikaa muulta työltä. Yksi haastavasti käyttäytyvä lapsi vaatii yhden aikuisen huomion täysin ja näin muut lapset jäävät helposti vähemmälle huomiolle. Työntekijät kokivat myös painetta siitä, että kokoajan pitäisi olla tarkkana mitä missäkin tapahtuu. Eräät työntekijät kokivat olevansa hyvin kuormitettuja lasten elämässä tapahtuvan läheisväkivallan vuoksi. Levottomuus ja sen vaikutus koko ryhmään vie heidän työstään iloa, kun aika menee siihen, että yritetään rauhoittaa tilannetta.

Me täällä yritetään, vaikka meillä on niinku kuitenkin koulutusta, tietoa, kiinnostusta asioihin keskivertoa enemmän, niin silti me yritetään niinku niin, että sydänverellä mennään ja uupumuksen tilaan ittemme saahaan tällä.

Lisäksi kasvatuskumppanuus kärsii siitä, ettei työntekijöillä riitä aikaa ja voimia keskittyä yhteistyöhön niin hyvin kuin haluaisi. Hakutilanteissa ei ole aikaa pysähtyä ja kertoa rauhassa päivän tapahtumista ja lapsen asioista.

Aineiston mukaan työntekijän luonne ja asenne vaikuttaa siihen, kuinka paljon lasten elämässä tapahtuva läheisväkivalta kuormittaa työntekijää. Eräiden työntekijöiden mukaan lasten elämässä tapahtuva läheisväkivalta ei vaikuta työhyvinvointiin, jos ei ole liian sympaattinen ja osaa suhtautua asiaan ammatillisesti. Heidän mukaansa ilmi tullutta läheisväkivaltaa ei tarvitse pohtia jälkeenpäin työyhteisössä, eivätkä oirehtivat lapset kuormita heidän työtään. He kertoivat, etteivät juuri kotona pohdiskele ilmi tullutta läheisväkivaltaa. Toisten työntekijöiden kokemuksista uupumus tuli esiin selvästi. Työntekijät kertoivat tekevänsä työtä sydämellään ja ajavat itsensä uupumuksen tilaan sillä, että yrittävät pärjätä työssään liian pitkään ilman apua. Heillä oli käsitys, etteivät he pysty auttamaan oirehtivia lapsia, vaikka halua olisi. Työkokemus kuitenkin auttaa vetämään ammatillista etäisyyttä, jotta työasiat eivät kuormittaisi henkilökohtaista elämää.

Se on varmaan semmonen, mikä on niinku tässä ammatissa täällä se helemasynti että sitä katotaan liian pitkään. Että jaksetaan aivan liian paljon. Että tuota -- semmonen niinku että aina pärjätään. Se on niinku päi-

vähoidossa ja päiväkotielämässä se on ollu niin kauan ku minä muistan on ollu sitä, että sitte pärjätään, aina pärjätään.

Taloudellinen tilanne ja alati kiristyvät resurssit vaikuttavat osaltaan työhyvinvointiin. Avustajia ei ole, vaikka selvästi tarvetta olisi. Työntekijöillä olisi kyllä kykyä auttaa lapsia, mutta isot ryhmäkoot vaikeuttavat sitä. Työntekijät kokivat olevansa ylikuormitettuja, mutta kertoivat tilanteen vaihtelevan vuosittain. Joka vuosi ei ole yhtä haastavaa.

7.5 Kehittämisideoita

Haastatteluissa keskusteltiin kehittämisideoista tehokkaampaan läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyen. Haastateltavat nostivat esille päivähoitomuotojen kehittämisen. Uusia päivähoitomuotoja ja kerhoja, joihin vanhempi tai vanhemmat voisivat tulla lapsen mukaan, pitäisi kehittää. Avointa sekä kevennettyä päivähoitoa tulisi järjestää enemmän. Myös nykyisen päivähoitotoiminnan kehittäminen nousi haastatteluissa esille. Työntekijöiden mukaan läheisväkivaltaa ilmenee usein alueellisesti. Tästä nousi ajatus siitä, että päiväkodeille pitäisi antaa sellaista täsmäkoulutusta, joka vastaisi niiden tarpeita.

--meille pitäis antaa jotaki niinku täsmäkoulutusta, että kaupungin pitäis olla sillä lailla niinkö, että just teijän päiväkotit nyt hyötyis tämmösestä, että räätälöidään teille nyt tämmönen paketti. Niinku vaikka joku askelettainkoulutus tai mitä niitä nyt on.

Lisäksi tunnetaitojen opettaminen lapsille oli yksi päivähoitotoiminnan kehittämisidea. Läheisväkivallan ilmiön esille tuominen yleisille foorumeille oli myös haastateltavien toivomus.

Toiveita lisäkoulutuksesta oli monenlaisia. Haastateltavat kaipasivat myös lisäkoulutusta lapsen elämässä tapahtuvaan läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen sekä tietoa lapsen itsetunnon ja itseluottamuksen vahvistamisesta päiväkotityössä. Pohdittiin, voisiko saada lisäkoulutusta ihmisen mielen rakentumista, sen toiminnasta sekä sen vahingoittumisesta. Kasvatuskumppanuuden luomiseen sekä vanhemman kanssa vaikeista asioista puhumiseen toivottiin apua. Lisäksi läheisväkivaltaan liittyvien käy-

tännön työkalujen ja menetelmien käyttämisestä haluttiin koulutusta. Tuloksien mukaan työntekijät kaipaavat erityisesti konkreettista apua. Avustajia ja henkilökohtaisia avustajia haluttiin päiväkoteihin. He toivoivat myös resursseja enemmän.

Ryhmissä nousi esille myös perheille suunnattavan tuen kehittäminen. Menetelmätyökaluja kaivattiin sekä vanhemmille että työntekijöille. Keskustelusta nousi esille myös ryhmätoiminnan kautta toteutettava vertais- ja ammatillinen tuki, jossa voisi olla mukana perheitä, perhetyöntekijä ja henkilö päiväkodista. Ohjatuissa ryhmissä voitaisiin tukea vanhemmuutta. Eräs haastateltava pohti, että kaipasi samantyyppistä perheneuvolatoimintaa kuin aikaisemmin on ollut. Vanhemmille tulisi myös antaa tietoa, mistä voi hakea apua. He kaipasivat perheille enemmän tukea, esimerkiksi auttamaan ja ohjaamaan vanhempia, jotta kiintymys lapseen syntyisi. Haastattelujen perusteella myös läheisväkivaltaa kokeneille lapsille tulisi saada lisää apua.

8 TULOSTEN TARKASTELU

Tuloksista selvisi, että työntekijöillä on mielestään keskivertoa enemmän tietoa läheisväkivallasta, mutta he kokivat, ettei sitä ole riittävästi. Kehitysideana he toivat esiin hakkuutensa lisäkoulutukseen liittyen tehokkaampaan läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Lehtimäen (2008, 58) mukaan koulutus lisää työntekijöiden tietoa ilmiöstä ja antaa rohkeutta puuttua siihen. Tärkeäksi koettiin myös työnjohdolta saatu tuki. Päivähoidon työntekijät tarvitsevat työtään tukemaan analyttistä tutkimusta sekä menetelmien kehittämistä. Monilla työntekijöillä on halua oppia vaikeiden asioiden puheeksi ottamista lapsen ja perheen elämää tukevalla tavalla. (Viitasaari 2003, 116.) Lapsen kokeman väkivallan tunnistamisessa, avun saamisessa sekä lapsen oikeuksien turvaamisessa viranomaisilla on huomattava vastuu. On tärkeää varmistaa, että viranomaiset osaavat tunnistaa väkivallan ja sen merkit sekä tiedonkulku viranomaisten kesken on ripeää ja viranomaisyhteistyö on sujuvaa. (Aula 2006, hakupäivä 23.10.2014.)

Päivähoidon moniammatillinen yhteistyö toimii päivähoidon sisällä eri ammattiryhmien välillä, mutta lisäksi sen voi ymmärtää sosiaali- ja terveysalan eri ammattiryhmien väliseksi. Ammatillisen tuen pyytäminen ja saaminen on koko sosiaali- ja terveysalan palvelujen kokonaisuudessa toimiva työtapana. (Viitasaari 2003, 114-115.) Päivähoidon henkilöstön kokemuksista havaittiin, että päiväkodit tekevät läheisväkivaltatapauksissa yhteistyötä erilaisten sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa. Näihin yhteistyötahoihin kuuluvat esimerkiksi ensi- ja turvakodit, Lasten- ja nuorisopsykiatrisen työryhmä sekä lastensuojelun viranomaiset. Viitasaaren mukaan parhaimmillaan eri sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista muodostuu päivähoidon työntekijöille toimiva tukiverkko. Nykyään ymmärretään erilaisen ammatillisen osaamisen ja yhteistyön suuri merkitys. (2003, 114-115.) Nykyisellä lainsäädännöllä on huomattavasti kohennettu moniammatillisen yhteistyön mahdollisuuksia, kun lakiin on kirjattu aiempaa selvemmin, että ammattilaisilla on oikeus saada ja velvollisuus antaa tietoja eri ammattitahojen kesken. (Gottberg 2012, 61.)

Lehtimäen (2008, 44) mukaan työntekijöiden keskinäisten sekä muiden ammattilaisten kanssa pidettyjen palaverien merkitys korostuu lasten elämässä tapahtuvan läheisvä-

kivallan puuttumiseen. Palaverit ovat tärkeää yhteistyötä, jossa toisilta saadaan tukea ja voidaan vaihtaa tarpeellisia tietoja. Lisäksi niissä voidaan pohtia mieltä askarruttavia asioita ja kysyä työkavereiden näkemyksiä tilanteesta. Tutkimuksemme tuloksista ilmenee, että työtiimin keskinäinen ajatusten vaihto ja toisilta työntekijöiltä saatu tuki olivat merkittäviä lapsen kokemaan läheisväkivaltaan puuttumisessa. Kuitenkin päiväkodissa vallitseva kiire vaikeuttaa työtiimin palaverien pitoa.

Ohjeistus läheisväkivaltaepäilyihin puuttumiseen oli olemassa ja tulosten mukaan päiväkodin työntekijöillä oli melko hyvin tiedossa kuinka edetään. Lapsi perheväkivallan uhrina –tutkimuksen mukaan työntekijöiden selkeät toimintaohjeet helpottavat lapsen elämässä tapahtuvaan läheisväkivaltaan puuttumista. Työpaikalla olisi hyvä olla omat selkeät ohjeet, josta löytyisi lastensuojeluilmoituksen täyttöohje sekä yhteystietoja, joihin voi soittaa epäillessään lapsen kokevan läheisväkivaltaa. Työyhteisössä olisi hyvä nimetä vastuuhenkilö, joka pitää asiaa tietoisuudessa. Lapsen elämässä tapahtuvasta läheisväkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta tulisi keskustella työyhteisössä. (Vihervä 2010, hakupäivä 12.11.2014.)

Tulostemme mukaan päiväkotien työntekijät kaipasivat apua vaikeiden asioiden puheeksi ottamiseen vanhempien kanssa sekä kasvatuskumppanuuteen. Myös käytännön työkalujen käyttämiseen kaivattiin koulutusta tai apua. Kosken (2012, 97-98. Hakupäivä 8.11.2014) mukaan perheiden monimuotoistuminen ja lasten lisääntyvä tuen tarve tuo haasteita päiväkodin henkilöstölle vuorovaikutusosaamiseen ja vanhempien kanssa tehtävään työhön. Koulutuksen lisäksi tulisi tarjota tarpeeksi työssäoppimista, ja koulutuksen tulisi olla jatkuvaa ja säännöllistä täydennyskoulutusta päiväkodin koko henkilökunnalle. Käytännön työhön tulisi tarjota lisää työkaluja erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille. Hankalien asioiden kohtaamiseen ja puheeksi ottamiseen päiväkodin työntekijät kaipaavat tietoa.

Viitasaaren (2003,112) mukaan läheisväkivalta on yksi vaikeimmista asioista, joita vanhempien kanssa voidaan joutua ottamaan puheeksi. Vuorovaikutuksellinen ja luottamuksellinen suhde vanhempien ja työntekijöiden välillä on keskustelun ja puheeksi ottamisen perusta. Tutkimustuloksista ilmenee, että vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan luottamuksellisen, avoimen ja kuuntelevan suhteen myötä vanhemmat uskaltavat helpommin ottaa vaikeitakin asioita esille keskusteluun. Kosken (2012, 92-93. Ha-

kupäivä 8.11.2014) mukaan hyvin toteutuneen kasvatuskumppanuuden erityisen tärkeitä edellytyksiä ovat onnistunut huolien puheeksi ottaminen ja vaikeiden asioiden viestittäminen vanhemmille. Hyvin toteutuneessa kasvatuskumppanuudessa myös vaikeista asioista keskustellaan hyvässä hengessä.

Vaikka haastateltaviemme kokemuksista välittyikin kasvatuskumppanuuden tärkeä merkitys läheisväkivallan tunnistamiseen sekä siihen puuttumiseen, kertoivat haastateltavat myös läheisväkivallan vuoksi oirehtivien lasten negatiivisista vaikutuksista kasvatuskumppanuuden luomiseen ja ylläpitämiseen. Kokemuksista välittyi, että läheisväkivallan vuoksi oirehtivat lapset vaativat niin paljon huomiota ja aikaa työntekijöiltä, ettei heillä enää ole paljoa aikaa käytettävissä vanhempien kanssa juttelemiseen. Sekä hyvät että huonot asiat tulisi vanhempien kanssa keskustella molemmin puolin tuoreeltaan. (Koski 2012, 93. Hakupäivä 8.11.2014).

Päiväkodin työntekijät kokivat jatkuvan kiireen olevan yksi läheisväkivaltaan puuttumiseen vaikuttava asia. Tiimissä olisi tärkeää keskustella mieltä askarruttavista asioista, koska työtovereilta voi saada tukea omille näkemyksille. Päiväkotiarjen keskellä ei heidän mukaansa kuitenkaan ole tarpeeksi aikaa keskustella asioista rauhassa. Työssä on paljon ylimääräistä, joka kuormittaa, ja kiireen keskellä voi havainnoista ja huolen aiheista unohtua keskustella tiimissä. Näin huolet saattavat jäädä muiden asioiden varjoon ja läheisväkivallan tapauksiin ei tästä johtuen aina puututa. Samankaltaisia tuloksia on saatu myös Lapsi perheväkivallan uhrina -tutkimuksesta. Sen mukaan kiire ja liian suuri työmäärä kuormittavat työntekijöiden työtä niin, ettei läheisväkivaltaa ehditä välttämättä ajatella ja siihen puuttuminen koetaan työlääksi. (Lehtimäki 2008, 57.)

Huolen puheeksiotto vanhemman kanssa koettiin haastavaksi. Työntekijöiden mukaan läheisväkivaltaepäilyistä tulisi kysyä hienotunteisesti ja miettiä etukäteen sopivaa tilannetta ja sopivaa tapaa kysyä. He toivoivat keinoja ja koulutusta vanhempien kanssa vaikeista asioista puhumiseen. Arnkiln ja Erikssonin mukaan (2012, 3.) huolten kasvaessa tahtoo unohtua, että toinen ihminen ei voi koskaan nähdä asioita täysin samasta näkökulmasta toisen kanssa, eikä kokea samalla tavoin. Huolen puheeksiottamisessa on kyse toiseuden kunnioittamisesta ja sille pohjautuvasta kuuntelevasta suhteesta. Se on olennainen osa kunnioittavaa varhaista puuttumista. Työntekijän huoli ilmaisee, että hän ennakoi asioiden menevän lapsen kannalta huonoon suuntaan, ellei saada aikaan muutosta.

Usein tilanteen muuttumiseen tarvitaan yhteistyötä sekä lapsen että hänen huoltajiensa kanssa.

Työntekijät kertoivat, että lapsen edun esiintuominen auttaa aina yhteistyötä vanhempien kanssa. He näkivät tasavertaisen kumppanuuden olevan perusta heidän työlleen sekä läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Huoli puheeksi –oppaassa todetaan, että vanhempien saaminen mukaan yhteistyöhön onnistuu parhaiten, kun työntekijä näkee lapsessa ja hänen perheessään hyvää, toiveikkuutta ja uskoa tilanteen paraneamiseen. Tasavertainen ja kunnioittava kohtaaminen voi toteutua vain, jos perheessä nähdään myös myönteisiä asioita. Tärkeää on kertoa omasta huolestaan ja pyytää vanhemmilta apua lapsen auttamiseen. (Arnkil & Eriksson 2012, 11.)

9 POHDINTA

9.1 Tutkimuksen etenemisen pohdinta

Ajatus opinnäytetyömme aiheeseen lähti koulultamme pyydetyistä opinnäytetyön läheisväkivaltaan liittyvästä aiheesta. Aihetta pyytänyt Kouluhyvinvointihanke halusi saada mahdollisimman monia opinnäytetöitä liittyen läheisväkivallan varhaiseen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Aiheen rajaaminen varhaiskasvatukseen toi erityisesti varhaisen puuttumisen näkökulman esiin, sillä lapsuuden läheisväkivaltakokemusten on osoitettu altistavan lukuisille nuoruusiän ja aikuisuuden psykiatrisille häiriöille, kuten mielialahäiriöille, käytöshäiriöille, ahdistuneisuushäiriöille ja päihdeongelmille sekä itsetuhoiselle oireilulle. (Kaltiala-Heino 2012, 170).

Tietoperustaa tehdessämme haastavaa oli aiheen rajaaminen, sekä laadukkaiden ja ajan tasalla olevien lähteiden löytäminen. Pehdyimme olemassa oleviin lähteisiin huolella ja tietoperusta valmistui. Suunnitelmaa tehtäessä päätimme tehdä laadullisen tutkimuksen, sillä halusimme kokemuksiin perustuvaa tietoa olemassa olevista läheisväkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen menetelmistä. Päätimme kerätä aineistomme haastatteleamalla päiväkotien henkilökuntaa ryhmissä, sillä halusimme saada syvällistä kokemustietoa aiheestamme ja uskoimme työntekijöiden stimuloivan toisiaan aiheen syvälliseen ja rikkaaseen pohtimiseen. Ryhmähaastattelulla saimme haastateltua useampia ihmisiä, kuin mitä olisimme voineet yksilöhaastatteluina toteuttaa tässä ajassa. Ryhmähaastatteluissa työntekijät kyllä saivat toisensa pohtimaan asioita useilta eri näkökulmilta, mutta varjopuolena huomasimme, että hetkittäin tilanne kääntyi päinvastaiseksi.

Käytimme syvähaastattelun keinoja, jonka avoimet kysymykset liittyivät tutkimuskysymyksiin. Tällä tavalla pyrimme saamaan mahdollisimman syvälle menevää tietoa päiväkodin henkilökunnan läheisväkivaltaan liittyvistä kokemuksista. Avoimet kysymykset olivat haastattelumme kannalta todella osuva valinta. Näin saimme vastauksia niihin aihealueisiin, joihin halusimme. Keskustelut olivat silti hyvin vapaita ja työntekijät saattoivat itse vaikuttaa siihen, mitä halusivat painottaa ja mitä pitivät tärkeänä. Jälkeenpäin pohdimme kuitenkin, että olisiko meidän kannattanut tehdä tarkempi haastat-

telurunko, jossa olisi ollut tarkentavia kysymyksiä aina kuhunkin tutkimuskysymykseen liittyen.

Haastateltavat valikoituivat päiväkodeista sen mukaan, kenellä oli kokemuksia aiheeseemme liittyen, ja ketkä halusivat tutkimukseemme osallistua. Haastateltavien valintaa pohtiessamme yksi vaihtoehto oli myös se, että haastateltavat olisi valittu satunnaisotannalla. Tällöin mukaan olisi saattanut tulla henkilöitä, joilla ei välttämättä ole yhtään kokemuksia lasten elämässä tapahtuvan läheisväkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta käytännön päiväkotityössä uransa aikana. Näiden haastateltavien rooli olisikin varmasti ollut lähinnä kertoa kokemuksia läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen annetuista ohjeistuksista, sekä tarjota omaa tietouttaan aiheeseemme liittyvistä työmenetelmistä. Päädyimme kuitenkin pyytämään haastatteluihin ensisijaisesti sellaisia henkilöitä, joilla on käytännön kokemusta aiheeseemme liittyen työuransa ajalta, koska tutkimuksessamme keräsimme nimenomaan käytännön kokemuksia lasten elämässä tapahtuvan läheisväkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta sekä syvällistä kokemustietoutta. Tämä valinta oli selvästi meille parhain mahdollinen ja saimme kattavat aineistot jo kahdella ryhmähaastattelulla.

Toteutimme ryhmähaastattelut päiväkotien omissa tiloissa, rauhallisissa huoneissa. Järjestelimme tuolit niin, että kaikki näkivät toisensa ja tarjosimme pientä naposteltavaa. Haastattelutilanteet olivat vapautuneita ja työntekijät eivät näyttäneet jännittävän tilannetta. Ryhmähaastattelujen toteutus onnistui hienosti, vaikkakin toisessa haastattelussa oli haastavampaa saada työntekijät kertomaan kokemuksistaan. Sovimme ennen haastattelua rooleistamme toteutuksessa. Toinen meistä ohjasi haastattelun etenemistä, kysyi kysymyksiä ja antoi puheenvuoroja. Toinen oli enemmän taustalla ja kysyi tarkentavia kysymyksiä tarpeen tullen. Hän myös huolehti, ettei aihe karannut liian kauaksi tutkimuskysymyksistämme. Tämä oli haastattelujen kannalta hyvä menetelmä, sillä näin etenimme järjestelmällisesti ja kykenimme antamaan haastateltaville tilaa puhua.

Haastattelujen alussa esittelimme itsemme ja kerroimme opinnoistamme. Kerroimme heille tutkimuksen tavoitteen ja tarkoituksen ja avasimme läheisväkivallan käsitteen. Olimme etukäteen vieneet päiväkodeille tiedotteen opinnäytetyöstämme (liite 1), joten he olivat halutessaan voineet pohtia aihetta jo etukäteen. Käsitteiden määrittelyssä painotimme erityisesti sitä, että lapsen kokemaan läheisväkivaltaan sisältyy kaikki se vä-

kivalta, mitä lapsen lähisuhteissa tapahtuu, vaikkei se suoraan kohdistuisikaan lapseen. Pyrimme olemaan johdattelematta kysymyksillämme olettamiimme vastauksiin. Hetkitäin huomasimme kuitenkin kysyvämme liian suoria kysymyksiä ja tutkimuksen tuloksia analysoidessamme jätimme liian ohjailevien kysymysten vastaukset vähemmälle huomiolle. Jälkeenpäin pohdimme ryhmän henkilöiden vaikutusta toisiinsa. Pohdimme myös, että meidän olisi kannattanut tehdä vielä yksi ryhmähaastattelu, sillä näihin tuloksiin saattoi vaikuttaa liikaa ryhmien ryhmädynamiikka. Haastateltavat olivat toisilleen ennalta tutut ja osa oli samasta työryhmästä. Toisaalta työntekijät olisi voitu pyytää monesta eri päiväkodista, jolloin he eivät olisi olleet niin tuttuja toisilleen.

Haastattelujen jälkeen litteroimme nauhoitetun materiaalin, eli muutimme sen tekstitiedostoksi. Tämän jälkeen aloimme jakaa ilmaisia tutkimuskysymyksiämme vastaaviin aihealueisiin. Työ sujui helposti, ja tulosten teemat löytyivät aineistosta suhteellisen helposti. Työstä jäi kuitenkin jäljelle myös hieman epäselviä ilmaisia, joista emme tiedäneet mihin teemaan ne kuuluivat. Tutkimustuloksia tarkastellessamme nämäkin aiheet kuitenkin löysivät paikkansa kokonaisuudessa. Huomasimme myös, että tuloksia raportoitaessa, ja tulosten tarkasteluvaiheessa jouduimme jatkuvasti palaamaan aineiston analyysivaiheissa useita asteita taaksepäin, ja tarkistamaan haastateltavien puheita joskus jopa suoraan haastattelujen litteroidusta materiaalista asti. Useaan otteeseen huomasimme pelkistäneemme joitakin ilmaisia liikaa aineiston analyysin loppuvaiheessa, jolloin syvemmät merkitykset ilmaisuista jäivät pois. Aineiston analyysin ensimmäisiin vaiheisiin palatessamme löysimme joitain sellaisia kohtia ja ilmaisia, jotka meiltä aineiston analyysin edetessä olivat jääneet huomioimatta. Nostimme niitäkin tuloksiin mukaan. Olimme säilyttäneet kaikki analyysin vaiheet, joten oli helppo palata taaksepäin. Pohdimmekin, kuinka hyvä ja meille sopiva tapa oli lähteä tekemään tutkimustamme laadullisen tutkimuksen keinoin, sillä se mahdollisti meille joustavan tavan analysoida tuloksiamme.

Tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta tarkasteltiin ja pohdittiin opinnäytetyöprosessin kaikissa vaiheissa. Olemme olleet opinnäytetyön teossa huolellisia ja tarkkoja sekä olemme tarkastelleet kriittisesti työtämme. Prosessin aikana käytiin useita keskusteluja ohjaavien opettajiemme kanssa valinnoistamme ja ratkaisuista, joita olemme joutuneet tekemään. Olemme saaneet heiltä arvokkaita neuvoja ja käyneet syvällisiä keskusteluja aiheestamme sekä tutkimuksemme eettisyydestä. Haastattelujen jälkeen huomasimme

aineistojen nostattavan meissä monenlaisia tunteita. Jouduimme useaan otteeseen tarkastelemaan työtämme kriittisesti siinä valossa, etteivät omat tunteemme lähde vaikuttamaan liikaa tutkimuksen tuloksiin. Aihe on hyvin eettisesti arka, kun kyseessä on lapsen pahoinvointi kokemastaan läheisväkivallasta.

Olemme käyttäneet laadukkaita lähteitä ja kunnioittaneet toisten tutkijoiden tuottamaa tietoa. Olemme suojanneet tutkimukseen osallistuvien henkilöiden yksityisyyden tarkasti. Päiväkotien nimiä tai paikkakuntaa ei mainita eikä henkilöiden ammattinimikkeet tule työssämme ilmi. Analyysissä nimesimme haastateltavat Henkilö A, Henkilö B ja niin edelleen, mutta analyysin loppuvaiheessa hävitimme nekin nimikkeet pois. Nauhoitettu aineisto hävitettiin. Tutkimuksen luotettavuutta olemme lisänneet tarkalla dokumentoinnilla ja kaikkien vaiheiden kriittisellä tarkastelulla sekä sen johdosta tekemillä muutoksilla.

Opinnäytetyöprosessi on ollut opettavainen ja antoisa, mutta myös pitkä ja työläs. Olemme pysyneet hyvin aikataulussa, vaikka se on välillä ollut haastavaa. Olimme kuitenkin osanneet suunnitella työmäärään käytettävän ajan suhteellisen hyvin ja realistisesti, joten vaikka välillä tuli haasteita ja hidasteita eteen, emme myöhästyneet aikataulusta. Yhteistyömme on ollut sujuvaa ja vastavuoroista koko prosessin ajan. Olemme saaneet toisiltamme arvokasta tukea työhömmme. Samoin olemme kokeneet tärkeänä keskustelut ohjaavien opettajiemme kanssa, sillä heiltä olemme saaneet hyviä neuvoja ja rohkaisua työmme etenemiseksi. Kuluja meille ei kertynyt ollenkaan. Saimme nauhurin koululta lainaan ja matkat haastateltavien luokse olivat niin lyhyitä, ettei niistä tullut kuluja. Tutkimuslupalaputkin toimitettiin ilman lähetysmaksuja.

Ammatilliselle kasvullemme opinnäytetyöprosessin merkitys on ollut huomattava. Olemme saaneet syvällistä asiantuntijatietoa aiheestamme, jota tulemme varmasti tarvitsemaan tulevassa työssämme, vaikka emme olisikaan juuri varhaiskasvatuksen puolella töissä. Olemme oppineet tunnistamaan lapsen elämässä tapahtuvan läheisväkivallan oireita lapsessa sekä läheisväkivaltaan puuttumisessa tulemme varmasti olemaan rohkeampia, kun ymmärrämme, miten tärkeää epäilyihin on puuttua. Ymmärrämme myös aikaisempaa paremmin kasvatuskumppanuuden merkityksen läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Osaamme ottaa vaikeitakin asioita puheeksi kunnioittavasti ja tuomitsematta, sekä tuoda lapsen edun aina esiin. Olemme saaneet tärkeää laki-

tietoutta, joka antaa meille raamit tulevassa ammatissamme. Erityisen tärkeänä koemme tiedon, että lastensuojeluilmoituksen voi tehdä jo, kun on epäily väkivallasta. Jos lapsesta on jo joku toinen tehnyt lastensuojeluilmoituksen, ei se poista meidän vastuutamme tehdä ilmoitusta.

Olemme oppineet tuottamaan tietoa ammattialallemme tutkimuksellisin keinoin, sekä arvioimaan omaa työtämme kriittisesti. Olemme pitäneet koko opinnäytetyöprosessin ajan tärkeänä toteuttaa tutkimus hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti ja koemme onnistuneemme siinä. Tutkimuksellinen työotteemme ja työtapamme ovat vahvistuneet opinnäytetyöprosessin aikana. Erityisesti olemme oppineet etsimään ja käyttämään laadukkaita tietolähteitä. Opinnäytetyön tekemisen myötä olemme kuulleet työntekijöiden kokemuksia läheisväkivaltatapauksista ja heistä välittyi, että he pitivät aihetta todella tärkeänä ja ajankohtaisena. He halusivat osaltaan olla nostamassa aihetta esiin ja yleiseen keskusteluun. Tämän opinnäytetyöprojektin myötä olemme itse sosiaalialan työssämme herkkiä tunnistamaan lasten kokemaa läheisväkivaltaa ja osaamme puuttua siihen ammattimaisesti.

9.2 Tulosten pohdinta

Tutkimuksen edetessä pohdimme usein luottamuksellisen ja tasa-arvoisen kasvatuskumppanuuden merkitystä lapsen elämässä kokeman läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Se kulkee kokoajan mukana päiväkodin arjessa ja on ikään kuin perusta sille kasvatustyölle, mitä päiväkodin henkilöstö ja lapsen huoltajat tekevät. Kasvatuskumppanuuden ydin toteutuu, kun työntekijät ja vanhemmat tekevät yhteistyötä, jossa molempien tavoitteena on lapsen etu ja oikeus turvalliseen, sekä kasvua ja kehitystä tukevaan lapsuuteen. Viitasaaren (2003, 112) mukaan yhteistyösuhteen luominen tulee aloittaa heti lapsen aloittaessa päivähoidon, ja sitä tulee ylläpitää säännöllisesti. Jos tasapuolinen ja vuorovaikutuksellinen suhde vanhempiin puuttuu, on ongelmalliset tilanteet vaikea nostaa keskusteluun.

Työntekijöiden asenteen vaikutus lapsen elämässä kokeman läheisväkivallan tunnistamiseen ja erityisesti siihen puuttumiseen mietitytti meitä. Tuloksista ei ilmennyt suoria viitteitä siitä, sillä haastatteluissa se ei noussut keskusteluun. Meille jäi kuitenkin tunne, että asenne vaikuttaa siihen, haluaako ja uskaltaako työntekijä nähdä läheisväkivaltaa.

Onko joskus helpompi vain sulkea silmät ja olla huomaamatta? Tai ajatella, että kyllä joku muu on varmaan jo asiaan puuttunut. Päivähoidon työntekijöiltä vaaditaan sosiaalisia taitoja ja rohkeutta, kuten myös herkkyyttä havaita ja kuulla lasta. (Viitasaari 2003, 116). On tärkeää, että työntekijät ymmärtävät vastuunsa lapsen elämässä tapahtuvaan läheisväkivaltaan puuttumiseen ja ymmärtävät sen olevan osa lapsen normaalia kehitystä tukevaa päiväkotityötä. Lapsen kokema läheisväkivalta ei ole perheen yksityisasia, vaan päiväkodin henkilöstöllä on oikeus ja velvollisuus puuttua siihen. Työn keskipisteenä on lapsen etu ja yhteinen vastuu varhaisesta puuttumisesta lapsen kokemaan läheisväkivaltaan kuuluu jokaiselle aikuiselle. (Söderholm & Kivitiie-Kallio 2012, 19).

Selkeiden ohjeiden merkitystä lapsen elämässä tapahtuvaan läheisväkivaltaan puuttumiseen pohdimme useaan otteeseen. On selvää, että jos työntekijöillä on tiedossa ohjeet, kuinka huolen herätessä tulisi toimia, on puuttuminen helpompaa. Olisi tärkeää, että päiväkodeissa sekä julkisessa mediassa läheisväkivallan ilmiöstä keskustelua pidettäisiin pinnalla. Jo ongelman tiedostaminen ja sen näkyvämmäksi tekeminen on tärkeä askel asioiden muuttumiseen parempaan päin.

Ensisijaisesti läheisväkivallasta kärsii lapsi ja koko hänen perheensä. Vaikka perhe voi pitää läheisväkivaltaa vain heitä koskettavana asiana, läheisväkivallalla on myös laajempia vaikutuksia. Läheisväkivaltaa oirehtivien lasten häiriökäyttäytyminen ja levottomuus vaikuttavat merkittävästi koko lapsiryhmän toimintaan sekoittamalla sitä, ja pahoinvointi leviää lapsesta toiseen. Vaikka läheisväkivallan vuoksi oireilevat lapset vievät työntekijöiltä todella paljon aikaa, energiaa ja jaksamista, ei huonon taloudellisen tilanteen vuoksi esimerkiksi avustajia ole palkattu yhteistyöpäiväkoteihimme. Kiireisen päiväkotiarjen keskellä läheisväkivalta jää usein myös tunnistamatta ja puuttumatta.

Kokemuksista välittyi, kuinka erilaisia työntekijöiden kokemukset olivat siitä, kuinka paljon läheisväkivalta vaikuttaa hektisen päiväkotiarjen kautta työntekijöiden työhön. Toiset kokivat tekevänsä työtään niin sydämellä, että ajavat itsensä uupumuksen tilaan, toisten mukaan läheisväkivaltatapaukset eivät kuormita, jos osaa pitää ammatillisen etäisyyden ja niihin ei suhtaudu liian sympaattisesti. Meille oli yllätys, että läheisväkivalta voi olla niin näkyvässä ja vaikuttavassa osassa päiväkotien arjessa, ja kuinka merkittäviä nämä vaikeat asiat voivat olla myös työntekijän hyvinvoinnin kannalta.

Työntekijöiden uupumus, johon vaikuttavat läheisväkivaltaa oirehtivien lasten häiriökäyttäytyminen, avustajien puute sekä kiireinen arki, voivat myös lisätä työterveyshuollon kustannuksia. Päivähoito on peruspalvelu, jonka piiriin suurin osa suomalaisista lapsista kuuluu. Siksi päivähoiton merkitys läheisväkivallan tunnistajana ja siihen puuttujana on merkittävä. Päivähoidon laadun takaamiseksi on tärkeää, että läheisväkivaltaan puututaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tällä tavoin pahoinvoinnin kierre saataisiin katkaistua, ja läheisväkivaltaa oirehtivien lasten vaikutus muihin lapsiin ja työntekijöiden työssä jaksamiseen minimoitua.

Läheisväkivallan vaikutukset ylettyvät myös yhteiskunnalliselle tasolle. Läheisväkivaltaa oirehtivien lasten ja heidän perheidensä tukipalvelut tuovat kustannuksia yhteiskunnalle. Mitä pidempään läheisväkivaltaa tapahtuu, sitä suuremmat vahingot se saa aikaan. Saaren (2003, 94) mukaan psyykkiset traumat ovat usein mielenterveyshäiriöiden taustatekijöinä ja aiheuttajina. Viimeaikaisissa tutkimustuloksissa on selviä viitteitä, että käsittelemättömät traumat saattavat kanavoitua somaattiseen sairastumiseen. Rikollisen ja epäsosiaalisen käyttäytymisen taustalla on usein traumoja, joita henkilö pyrkii unohtamaan. Usein vakava päihdeongelma syntyy käsittelemättömästä traumaattisesta kokemuksesta, kun siihen liittyviä vaikeita tunteita ja reaktioita ei keitetä. Ne voivat purkautua väkivaltana muita ihmisiä tai itseä kohtaan. Psyykkiset traumat vaikuttavat usein tiedostamattomasti ihmisen kaikkiin valintoihin. Ne ovat kuin näkymättömän kahleet, jotka estävät terveiden ja toimivien ratkaisujen tekemistä. Kaikki nämä ilmiöt heijastuvat ihmisen kykyyn tehdä työtä. Yhteiskunnalle kaikki trauman aiheuttamat vaikutukset ovat kalliita.

Opinnäytetyömme on omalta osaltaan tuomassa esiin varhaisen puuttumisen tärkeyttä ja nostamaan lapsen elämässä tapahtuvan läheisväkivallan ilmiötä yleiseen keskusteluun. Mitä enemmän aiheesta keskustellaan, sitä rohkeammin työntekijät uskaltavat lapsen kokemaan läheisväkivaltaan puuttua. Kouluhuvinvointihanke, jolta saimme opinnäytetyöaiheen, voi hyödyntää tuloksiamme kehittämistyössään. Ehkä varhaiskasvatuksen koulutuksessa tulisi olla lisää opintoja läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyen. Päivähoitoa kehitettäessä voisi järjestää lisäkoulutusta päiväkotien henkilöstölle tai kehittää avoimen päivähoiton muotoja. Avointa päivähoitoa tulisi kehittää enemmän siihen suuntaan, että niissä olisi koko perhe mukana. Tällöin perheillä olisi mahdollista saada sekä ammatillista tukea että vertaistukea vanhemmuuteensa. Tämä

olisi hyvinvointia lisäävää toimintaa. Kasvatuskumppanuuteen panostetaan kyllä, ja sen positiivinen merkitys tunnustetaan, mutta sen toteuttamiseen kaivataan vielä enemmän tukea.

Lapsen kokeman läheisväkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta oli selvästi enemmän tutkittu neuvolan ja muun terveydenhuollon näkökulmasta. Tutkimuksemme tarjoaakin tärkeän toimijalähtöisen näkökulman lasten elämässä tapahtuvan läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen päivähoidossa. Olemme omalta osaltamme tuomassa päivähoidon ammattilaisten ääntä kuuluville päivähoidon kehittämistyössä.

Jatkotutkimusaiheita voisi olla läheisväkivaltaan liittyvä toiminnallinen opinnäytetyö, jossa järjestettäisiin muutaman päivän mittainen koulutus päivähoidon henkilöstölle. Lisäksi päivähoitoon suunnattu opas lähisuhdeväkivaltaan liittyen olisi hyvä jatkotutkimushaaste. Opas voisi sisältää ohjeita lasten elämässä tapahtuvan läheisväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen tai sen aihe voisi nousta päiväkotien yksilöllisistä tarpeista. Olisi tärkeää saada myös lasten ja perheiden ääni kuuluville heidän kokemuksiansa kautta. Kuinka heidän perheessään tapahtuvaan läheisväkivaltaan puututtiin päiväkodeissa ja mitä sitten tapahtui? Lapsen kokemaan läheisväkivaltaan liittyvät koulutukset ovat lisäämässä hyvinvointia suomalaisessa yhteiskunnassa.

LÄHTEET

Arnkil, T. & Eriksson, E. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. 8.p. Tampere: Juvanes Print - Tampereen Yliopistopaino Oy.

Aula, M. 2006. Oikeusasiamiehen kertomus Lapsi, perheväkivalta ja viranomaisen vastuu. Lapsiasiavaltuutetun lausunto. Hakupäivä 23.10.2014. <http://www.lapsiasia.fi/nyt/lausunnot/lausunto/-/view/1393835>.

Cacciatore, R. 2007. Huomenna pannaan pussauskoppiin : eväitä tyttönä ja poikana kasvamisen haasteisiin syntymästä murrosikään. Helsinki: WSOY.

Gottberg, E. 2012. Lapsen juridiset oikeudet. Annlis Söderholm&Satu Kivitie-Kallio (toim.), Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 61.

Heikkilä, M., Välimäki, A-L. & Ihalainen, S-L. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2. tark. p. Helsinki: Stakes.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. uud. p. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.

Humppi, S. & Ellonen, N. 2010. Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö : tapaus-ten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. Tampere: Poliisiammatti-korkeakoulu.

Kaltiala-Heino, R. 2012. Lasten kaltoinkohtelu – oireet ja ongelmat nuoruusiässä. Annlis Söderholm&Satu Kivitie-Kallio (toim.), Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim.

Kananen, J. 2008. Kvali : kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kauppi, A. 2012. Sisäiset mustelmat - pahoinpitelyn psyykkiset vaikutukset. Annlis Söderholm&Satu Kivitie-Kallio (toim.), Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 323 s-125-130.

Kekkonen, M. Kasvatuskumppanuus -menetelmä rakentaa dialogista kasvatuskulttuuria. . Hakupäivä 16.1.2014, http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanifityon/menetelmat/kasvatuskumppanuus.

Koski, Tuija. 2012. Kasvatuskumppanuus- myytti vai todellinen yhteistyömalli. Hakupäivä 8.11.2014, <http://herkules.oulu.fi/thesis/nbnfioulu-201212041091.pdf>.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lehtimäki, S. 2008. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen – yhteistyötä yli ammattirajojen. Tampereen yliopisto.

Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri. Mitä kunniaan liittyvä väkivalta on? . Hakupäivä 17.1.2014, http://uudenmaanpiiri.mll.fi/toiminta/kunniaan-liittyvan-vakivallan-eh/mita_kunniaan_liittyva_vakivalta/.

Moilanen, P., Rähkä, P. 2010. Merkitysrakenteiden tulkinta. Juhani Aaltola&Raine Valli (toim.), Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Juva: WS Bookwell Oy, 312 s-55.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOY.

Määttä, P., Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi : yhdessä tekemisen toimintamalleja. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Naisten Linja Suomessa Ry 2012. Parisuhdeväkivalta ja lähisuhdeväkivalta. Hakupäivä 17.1.2014. <https://www.naistenlinja.fi/fi/julkinen/tietoa+vakivallasta/pari-+ja+lahisuhdevakivalta/>.

Nyqvist, L. 2006. Lähisuhdeväkivalta – rationalisoinnit, valtasuhteet ja ammatillinen puuttuminen. Liisa Hokkanen & Maritta Sauvola (toim.), Teoksessa Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja, ISSN 1458-5375; 22. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 281 s-142.

Ojanen, T., Ritmala, M., Sive´n, T., Vihunen, R. & Vile´n, M. 2013. Lapsen aika. 12.-15. p. Helsinki: Sanoma Pro.

Oranen, M. 2012. Lapsi ja perheväkivalta. Annlis Söderholm&Satu Kivitie-Kallio (toim.), Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 323 s-217-238.

Paavilainen, E. 2007. Lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Annukka Armanto&Paula Koistinen (toim.), Teoksessa Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi, 525 s-416-422.

Paavilainen, E., Pösö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WSOY.

Paavilainen, E., Pösö, T. 2003a. Epäily, tunnistaminen, ilmitulo ja puuttuminen perheväkivaltaan. Eija Paavilainen&Tarja Pösö (toim.), Teoksessa Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WSOY, 268 s-75-88.

Paavilainen, E., Pösö, T. 2003b. Lasten kokema perheväkivalta käsitteinä ja ilmiöinä. Eija Paavilainen&Tarja Pösö (toim.), Teoksessa Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WSOY, 268 s-13-44.

Poijula, S. 2007. Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukena. Helsinki: Kirjapaja.

Pötsönen, R., Pennanen, P. 1998. Ryhmähaastattelun esittely. Riikka Pötsönen&Raili Välimaa (toim.), Teoksessa Ryhmähaastattelu laadullisen terveystutkimuksen menetelmänä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 83, [2] s-1-18.

Rauhala, M., projektityöntekijä, Leevi-hanke. Varhainen puuttuminen kasvatus- ja perheneuvolan näkökulmasta. Alustus 7.11.2007. Hakupäivä 2.12.2013.
http://www.socom.fi/dokumentit/Paapu/Socomin_foorumin_alustus.pdf.

Saari, S. 2003. Kuin salama kirkkaalta taivaalta. Kriisit ja niistä selviytyminen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Soisalo, R. 2012. Särkyvä mieli : lasten ja nuorten psyykinen oireilu. Helsinki: Suomen Psykologinen Instituuttiyhdistys.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Koko perhe kierteessä : lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. Helsinki: Yliopistopaino.

Söderholm, A., Kivitie-Kallio, S. 2012. Lapsen kaltoinkohtelu - ihmisoikeuskysymys ja kansanterveysongelma. Annliis Söderholm&Satu Kivitie-Kallio (toim.), Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 323 s-14-21.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Huolen vyöhykkeet. Hakupäivä 28.11.2013,
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/verkostodialogiset_menetelmat/huolen_vyohykkeisto/vyohykkeet.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Huolen vyöhykkeistö. Hakupäivä 2.12.2013a, http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/verkostodialogiset_menetelmat/huolen_vyohykkeisto.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Kunniaan liittyvä väkivalta. Hakupäivä 17.1.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/ehkaiseva/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde/kunniavakivalta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Lapsen kaltoinkohtelu. Hakupäivä 9.11.2013,
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/ehkaiseva/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde/lapsen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Lastensuojeluilmoitus. Hakupäivä 23.9.2014
<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus#otsikko1>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on?. Hakupäivä 12.11.2013, http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/ehkaiseva/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on?. Hakupäivä 17.1.2014, http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/ehkaiseva/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Parisuhdeväkivalta. Hakupäivä 17.1.2014, http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/ehkaiseva/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde/parisuhdevakivalta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Varhaisen puuttumisen vastuuhenkilöverkosto. Eettiset toiminta periaatteet. Hakupäivä 2.12.2013b, http://www.varpu.fi/varpu/eettiset_periaatteet/eettiset_toimintaperiaatteet.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9-10., uud. laitos. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uud. laitos. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö. Hakupäivä 6.1.2014, <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>.

Vihervä, A. 2010. Lapsi perheväkivallan uhrina – hoitonetti. Turun ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Viitasaari, L. 2003. Lasten kokema perheväkivalta päivähoidon haasteena. Eija Paavilainen&Tarja Pösö (toim.), Teoksessa Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WSOY, 268 s-103-116.

LIITTEET

LIITE 1. TIEDOTE OPINNÄYTETYÖHÖMME OSALLISTUVILLE

Tiedote opinnäytetyöhömmе osallistuville

Opinnäytetyömmе on laadullinen tutkimus aiheesta Lapsen elämässä tapahtuvan läheisväkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen menetelmiä päiväkodissa, ja toteutamme sen ryhmähaastatteluina kahdessa eri päiväkodissa.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla päiväkodin työntekijöiden käyttämiä menetelmiä tunnistaa ja puuttua lasten elämässä tapahtuvaan lähisuhdeväkivaltaan. Tavoitteena on tuottaa ajankohtaista tietoa yhteistyöpäiväkodeille päiväkodin työntekijöiden olemassa olevista lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja puuttumisen keinoista. Tavoitteena on myös saada päiväkotien työntekijät pohtimaan omalta osaltaan lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseen tärkeyttä sekä omia taitojaan puuttua ongelmaan. Opinnäytetyön avulla tuodaan esille varhaisen puuttumisen tärkeys lasten elämässä tapahtuvan lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa.

Tutkimuksemme osallistuvien päiväkotien nimiä ja paikkakuntaa ei mainita työssämme. Näin suojaamme tutkimukseen osallistuvien yksityisyyden ja mahdollistamme luotamuksellisen haastattelutilanteen, jossa päiväkotien työntekijät voisivat puhua avoimesti kokemuksistaan.

Tutkimusaineisto on vain opinnäytetyöntekijöiden tiedossa ja se säilytetään ulkopuolisilta suojattuna. Haastattelujen avulla kerätty aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Osallistujat voivat kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, kysyä lisätietoja tutkimuksesta ja perua osallistumisensa tutkimukseen missä vaiheessa tahansa. Olemme valmiita kertomaan tutkimustuloksista työn valmistuttua ja toimittamaan kirjallisena työmme päiväkodeille.

Kiitos opinnäytetyömmе mahdollistamisesta!

Annika Luokkanen & Eeva-Stiina Kemppainen

Sosiaalialan koulutusohjelma

Oulun ammattikorkeakoulu Oy

Annikan p. [REDACTED]

[REDACTED]@gmail.com